

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

Diplomová práce

Bc. Petra Šlimbachová

Vztah R. Svobodové a F. X. Šaldy

Olomouc 2015

vedoucí práce: Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.

..

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedenou literaturu.

Ve Slatinicích dne 20. 4. 2015

.....
Petra Šlimbachová

Poděkování

Děkuji Mgr. Danielu Jakubíčkoví, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce, za cenné rady a připomínky, které jsem ve své práci zohlednila.

OBSAH

Úvod	5
1 Život Růženy Svobodové, život F. X. Šaldy	7
1. 1 Život Růženy Svobodové	7
2. 1 Život Františka Xavera Šaldy	12
2 Přátelství a vztahy mezi mužem a ženou z hlediska psychologického	17
2. 1 Přátelství	17
2. 2 Přátelství mužů a přátelství žen	18
2. 2. 1 Přátelství Růženy Svobodové s Hanou Kvapilovou	19
2. 2. 2 Přátelství F. X. Šaldy s Františkem Skácelíkem	21
2. 3 Přátelství mezi mužem a ženou	23
2. 3. 1 Přátelství mezi F. X. Šaldou a Zdenkou Braunerovou	24
2. 3. 2 Přátelství Růženy Svobodové s Františkem Skácelíkem	28
2. 4 Vztahy mezi mužem a ženou	30
3 Vztah mezi R. Svobodovou a F. X. Šaldou v odrazu jejich korespondence	32
3. 1 Vztah Růženy Svobodové s F. X. Šaldou	32
3. 2 Růžena Svobodová a F. X. Šalda v korespondenci	41
3. 2. 1 Dopisy z let 1893 – 1895	42
3. 2. 2 Dopisy z let 1895 – 1897	46
3. 2. 3 Dopisy z let 1897 – 1903	54
3. 2. 4 Dopisy z let 1903 – 1915	57
Závěr	63
Seznam použité literatury	65
Anotace	68

Úvod

„Uviděla zblízka jeho vášnivé, domýšlivé oči, ucítila jeho horký dech. Žádoucí, vášnivé, zkušené rty přiblížily se k jejím a políbily je horce. Žofčina planoucí hlava místo odpovědi přilnula k němu a podala mu své žíznivé rty.“¹, přečetla jsem si namátkou v otevřené knize. Byla to kniha od spisovatelky Růženy Svobodové *Černí myslivci*. Při čtení jsem však brzy pochopila, že je sice kniha povídek naplněná láskou, ale láskou tragickou. Spisovatelka píše o ženách a mladých dívkách, které touží po porozumění a pochopení. Povídky však spojuje opakující se motiv neštěstí, smutku, zklamání a smrti. Přesto jsem sáhla ještě po další její knize, románu *Milenky*, která můj dojem pouze potvrdila. I tato kniha obsahovala velmi tragické osudy. Pomyslela jsem si: „*Kdo je tato žena, která ve svých knihách prožívá tolik tragického? Jaký byl asi její život?*“

Zabrousila jsem tedy blíže do života Růženy Svobodové a zjistila jsem, že vedle manžela ji něco poutalo i k F. X. Šaldovi. Byla to však láska nebo pouhé přátelství? Proto jsem se také zaměřila právě na tyto dvě osobnosti české literatury a pokusila se hlouběji proniknout do jejich životů a do jejich vzájemného vztahu.

Jak již bylo zmíněno, v diplomové práci se zaměříme na vzájemný vztah R. Svobodové a F. X. Šaldy. Nejprve nastíním život obou osobností. V části o Růženě Svobodové se podíváme do života Svobodové, a to především na významné mezníky v jejím životě. Vzhledem k tomu, že velký vliv na utváření osobnosti má právě období dětství, kdy se formuje základní postoj člověka ke světu, zaměříme se více na toto období a neopomeneme ani rodiče Růženy, kteří hráli v jejím životě podstatnou roli. Je nutné poznat prostředí, ve kterém malá Růžena vyrůstala a ve kterém se utvářela její povaha a charakter, stejně jako vztahy mezi ní a rodiči, neboť všechny tyto skutečnosti působily a ovlivnily její budoucí život i její tvorbu. Zaměříme se také na muže jejího života, vztahy s nimi, které byly také ovlivněny událostmi v dětství.

Stejně tak je zde věnován prostor F. X. Šaldovi. Většina dostupných materiálů o F. X. Šaldovi je zaměřena na jeho tvůrčí činnost. Je tedy poměrně složité vypátrat bližší informace o jeho rodičích, dětství, dospívání a o jeho soukromém životě. Některé osobnější informace nám poskytuje rozsáhlá korespondence s jeho přáteli a také vzpomínky jeho žáků a blízkých. I v dostupné korespondenci je však Šalda spíše uzavřený a o svém soukromém životě nehovoří

¹ SVOBODOVÁ, Růžena. *Černí myslivci: Horské romány*. Praha, 1979, s. 65.

příliš často, raději se zaměřuje na působení a činnost v časopisech, na zdravotní stav, práci na univerzitě apod.

Druhá část práce je věnována vztahům a přátelství mezi muži a ženami z hlediska psychologického. Pro lepší pochopení vztahu, který vznikl a dále se utvářel mezi R. Svobodovou a F. X. Šaldou, je třeba si vysvětlit některé skutečnosti, a to například co to vůbec přátelství a vztah je, co je jejich podstatou, jak mohou vznikat apod. Zaměříme se především na samotné přátelství, na přátelství mužů a přátelství žen, přátelství a vztahy mezi muži a ženami. Vedle obecných informací se zaměříme na F. X. Šaldu a R. Svobodovou a jejich přátelské vztahy. Připomeneme si, kolik lidí kolem sebe měla R. Svobodová a F. X. Šalda, bylo jich opravdu mnoho. V první řadě to byli lidé, které spojovaly jejich společné literární večery v domácnosti Svobodových, jejich láska k literatuře, ke knihám, básním apod. Dále lidé, kteří se sdružovali kolem některého vydávaného časopisu.

Poslední část práce je věnována samotnému vztahu R. Svobodové a F. X. Šaldy v odrazu jejich korespondence. Pokusíme se blíže proniknout do jejich vztahu a prostřednictvím dochovaných dopisů odhalíme, jak to skutečně mezi Šaldou a Svobodovou bylo.

1 Život Růženy Svobodové, život F. X. Šaldy

1. 1 Život Růženy Svobodové

Růžena Svobodová, rozená Čáповá, byla česká prozaička, autorka reportážních črt, vzpomínek a také knih pro děti. Tvorba spisovatelky Svobodové vznikala na přelomu století a zahrnovala vedle románů i příběhy či cestopisy.

Růžena Čáповá se narodila 10. července 1868 v Mikulovicích u Znojma, kam se její rodiče přestěhovali krátce po svatbě. Otec, Jan Čáp, zde pracoval jako správce statků do roku 1874, kdy byl povýšen. Rodina poté přesídlila do Prahy. V Mikulovicích si rodina nežila vůbec špatně, patřila zde k vyšší úřednické vrstvě. Malá Růžena vyrůstala a své dětství prožívala jako příslušnice vyšší vrstvy. „*Rodinným prostředím a společenským zařazením je jí vstřípen výrazný odpor k tzv. maloměstské honoraci, v podstatě neproduktivní a nekulturní části obyvatelstva, jejíž podřízený postoj k buržoazii a ke šlechtě si neustále uvědomuje.*“²

Vztahy v rodině Čáповých nebyly vůbec jednoduché, a to především vztah Růženy a její matky. Růžena byla nejstarší ze čtyř dětí, nebyla však prvním dítětem, její dvě starší sestřičky zemřely na záškrť dříve, než se Růžena narodila. Tato smutná událost velmi ovlivnila Růženinu matku, která si nedokázala k dívce najít cestu, a to ani v pozdějších letech. Růžena zase velmi silně vnímala, že k ní nemá matka vztah, proto také více přimkla k otci. Jeho obdivovala, ctěla a on ji zase učil všemu, co znal, přivedl ji také k literatuře. V době svého dětství Růžena stále pociťovala, že matka k ní blízký vztah nemá a dokonce měla pocit, že jí nemá ráda: „*Hle, maminka pláče pro sestry a mne si ani nevšímá, ‘řekla jsem si, a když jsme kráčely domů ze hřbitova a maminka na mě nepromluvila ani slova a stále jen tiše plakala, byla jsem přesvědčena, že jen ty hodné děti běře si k sobě pánbůh do nebe, a proto že maminka pro ně pláče, kdežto mě že vůbec nemá ráda ...*“³ O to těžší byla potom pro Růženu otcova ztráta, vždyť ji bylo tehdy pouhých dvanáct let.

Rozpory s matkou stále neutichaly, naopak se ještě prohlubovaly. Růžena se snažila být nezávislá, jednat a dělat věci podle sebe, což se však matce přičilo. Nesdílela Růženinu touhu po vzdělání a po studiu na Vyšší dívčí a klášteře Sacré Coeur chtěla svou dceru co nejdříve provdat., aby měla zajištěnou budoucnost, s čímž se však sama Růžena neztotožňovala.

² MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 12.

³ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 12.

Aby všemu unikla a osamostatnila se, odešla pracovat na venkov jako učitelka a vychovatelka, nebylo to však to pravé. Pociťovala, že nemá možnost stýkat se se stejně rovnými lidmi a že pravděpodobně sama nedosáhne patřičného společenského postavení. Stále více se začala upínat k názoru, že manželství je pro ženu jedinou možností, jak se stát společensky nezávislou.

Před odjezdem na venkov se Růžena seznámila s Františkem Xaverem Svobodou, svým budoucím manželem. Svoboda byl tehdy mladým básníkem, který byl již v literární veřejnosti známý, přesto však podle názoru Růženiny matky nebyl vhodným nápadníkem vzhledem k tomu, že byl pouhým praktikantem u Technické revize města Prahy, zamlouval se jí spíše budoucí soudce Jan Smrt. Svoboda se začal o mladou Růženu zajímat, což ji samozřejmě velmi lichotilo. Nejednalo se však o lásku na první pohled. Vztah mezi Růženu a Františkem byl zpočátku pouze přátelský, a to především z její strany. Přátelská známost se Svobodou sebou přinášela také mnohé výhody, což Růžena brzy sama zjistila. Svoboda byl velmi společenský člověk, kterého lákalo divadlo, pohyboval se v okruhu zajímavých lidí, ke kterým se mohla Růžena prostřednictvím známosti s Františkem také dostat. Růženě imponoval zájem a pozornost, kterou jí ostatní projevovali..., *podmaňuje si je svou mladistvou živelností, takže se jí zdá, že může okamžitě dobýt celý svět.*“

Růžena nebyla v této době ještě plně rozhodnutá a ani jednoho ze svých nápadníků neupřednostňovala, bylo tu však ještě něco. Následující záznam nám pomůže odhalit, co se uvnitř ní odehrávalo. *„Nemohu milovat svého muže. Tělesné lásky jsem neschopna. Nejvášnivější objetí mladého muže nechá mne úplně chladnou a sotva je trpím – z útrpnosti. Duševní láska musí zahynout ve všedním životě manželství. A přátelství muži nerozumějí. Nemám nikoho, kdo by mně chápal ... jsem špatně vychována. Nevěděla jsem, že jsem ženou a že jest žena služkou, kuchařkou svého muže a chůvou svých dětí. Nejsem uvyklá na toto faktum a byla bych špatnou ženou a ještě horší matkou...“* Dále dodává, že *„Svoboda myslí, že je chytrý“*, ale vzápětí zmiňuje, že je také *„líný miluje ženy a rád se s nimi baví. Bude-li on mým mužem, budeme velice nešťastní.“*⁴

Sympatie k Františkovi byly stále silnější. Růžena se začala více obracet k myšlenkám na sňatek. Bylo jí jasné, že musí být zajištěna po ekonomické i společenské stránce, pokud se chce naplno ponořit do literárního světa. Přesto však už nechápala sňatek jako vynucené zlo, protože vnímala Františka jinak a nějaké city k němu chovala. Možná si byla vědoma také toho, že vztah a sňatek se Svobodou je pro začínající spisovatelku dobrým krokem do

⁴ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 28.

budoucná a že bude mít možnost dostat se do společnosti. Tak se také stalo a Růžena si Františka vzala 6. září 1890 v karmelitském kostele na Malé Straně.

V domácnosti Svobodových se scházeli mladí literární tvůrci, k nimž patřil například Antonín Sova, Vilém Mrštík, herečka Hana Kvapilová, Božena Benešová a později i Marie Pujmanová. Bylo to to, po čem dlouhou dobu toužila, ale pořád nedokázala být spokojená. Roku 1893 se literárního sezení v domácnosti Svobodových zúčastnil také František Xaver Šalda. Nebylo to jeho první setkání se Svobodovou. Velmi ji však zaujal a postupně se mezi nimi vyvinul hluboký vztah. Šalda Růženě Svobodové pomáhal v jejich literárních začátcích.

Postupně se v manželství začaly objevovat první trhliny. Jednak to byly finanční záležitosti, neboť se manželé museli uskromnit a nová pozice manželky a ženy v domácnosti nebyla pro Svobodovou jednoduchá. Stejně tak se objevovaly stále častěji i osobní problémy. Růženu stíhaly pocity, že ji manžel nechápe a ani citové souznění mezi nimi nebylo jako dřív. Svobodová si je vědoma toho, že František „*má dobré srdce, ale jak málo je to pro ni, která chce absolutní souznění, touží, aby jeden s druhým žil všechny jeho problémy osobní.*“ I Svoboda pochopil, že všechno není v úplném pořádku. „*Manželstvím byl i on patrně zklamán, ale vyrovnal se s Růženinou rozmarností, její neschopností přilnout k němu fyzicky, která se projevovala občasnými záchvaty chladu, potřebou odstupu a hraničila s citovou lhostejností. Bránil se tím, že se přimyká ke svým četným přátelům.*“⁵ Manželství bylo v jejích očích jiné, než si vysnila.

Velkou ranou pro Růženu Svobodovou byla smrt její matky, přestože měla matka k Růženě nepříliš dobrý a láskou nenaplněný vztah. Růžena se s touto událostí těžce vyrovnávala. „*Ošetřovala ji v smrtelné nemoci ve dne v noci po pět měsíců a v nocích probdělých nad drahou mučednicí proměňoval se před mladou vdanou ženou svět. Krystalizoval se její názor na utrpení. Vyšla za pět měsíců jen dvakrát z domu.*“⁶

Společnost pro Svobodovou byla velmi důležitá. Mimo Šaldy navázala také přátelství například s Hanou Kvapilovou a Boženou Benešovou. Hana Kubešová – Kvapilová byla jedna z prvních, kterou si velmi oblíbila. Přestože jejich přátelství nebylo pořád stejně pevné a sem tam se mezi nimi objevily neshody, trvalo až do smrti Kvapilové, tedy do roku 1907. Svobodová s ní i s Boženou Benešovou často jezdila do ciziny. Svobodová byla velmi vášnivou cestovatelkou. „*Vášeň cestovatelská klepala Růženě Svobodové na srdce už*

⁵ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 35 – 36.

⁶ Schwarzová, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách své žáčky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 96.

v mládí. Čtrnáctiletá zapsala si do deníku: „Bože, kolik je ve mně touhy poznati tu naši malou nepatrnou zem!“ Od dětství volal ji svět, dálky, cizí země, neznámá města, moře. A konečně se zvedly mladé perutě a splnila se velká žízeň jejího dospívání. Růžena Svobodová cestovala a trpěla, že „nemůže být na všech místech současně, že je možno pít jenom z jediného pramene“.⁷ Lákalo ji poznávat kulturu zemí, poznávat umělecká města, jejich dějiny, místní obyvatelstvo. To všechno ji činilo šťastnou. Navštívila například Francii, Itálii, Jugoslávii ...

Roku 1910 se u Svobodové začaly projevovat příznaky pozdější těžké srdeční nemoci. Pracovala však stále a neúnavně, byla velmi činná i přes chatrné zdraví. Ještě pár měsíců před svou smrtí redigovala časopis *Lípa* a založila týdeník *Zvěstování*. Všechny okolnosti, tedy válka, vypětí, práce a nedostatek odpočinku, zhoršovaly její zdraví.

Za první světové války poznala skutečnou bídu, kterou trpěly některé pražské děti. Nechápala, jak mohou ostatní lidé žít a radovat se, když mnozí trpí a umírají. Měla pocit, že by měla něco vykonat pro ostatní, zvláště v době, kdy už byla válka v celé Evropě a také se z toho vyznala: „...jsem cosi velikého dlužná Věčnosti, že jsem byla obdarována na světě nejvíce ze všech, a představa chrámu, vysokého a průsvitného, v němž byl proměněn můj život bez zásluhy, se vytýčila přede mnou. Říkala jsem si „Budu živa pět let, ještě na poděkování. Pět let poděkování.“⁸ Svým odhodláním pomáhat se angažovala ve sdružení *České srdce* a pomáhala hladovějícím dětem. Přestože se nikdy nestala matkou, k dětem měla velmi blízko a rozuměla jim. Říkávala: „Nemohu se radovat. Bolí mě slzy matek, jejichž děti nemůžeme zachránit. Pronásleduje mě hrůza mateřského zoufalství.“⁹ Tato práce Růženu velmi naplňovala. Růžena Svobodová „...chodila mezi děti, hladila je, rozdávala jim bonbony, vyptávala se jich účastně. Skoro všechny děti znala. Bylo jí úzko z neduživých tělíček, ze zřetelně viditelných žeber.“¹⁰ Svobodová také vydala malou knížku *České srdce*, kterou zakončila: „Budou žít celé kmeny z dnešní lásky Českého srdce a snad mezi nimi bude i nový Neruda i nový Smetana, noví duchové a noví věštcí, kteří dílem svým vzdají dík velkým neznámým!“¹¹ Po vzniku Československého Červeného kříže, který založila Alice Masaryková, v něm začala Svobodová pracovat jako vedoucí tiskového oddělení. Přítel Šalda

⁷ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 55.

⁸ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Praha: E. Uhrová, 2008, s. 53.

⁹ Schwarzová, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách své žáčky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 91.

¹⁰ Schwarzová, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách své žáčky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 93.

¹¹ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Praha: E. Uhrová, 2008, s. 60.

se k jejímu snažení vyjádřil: „*Neznala hrdosti, ráda se pokořovala, měla vůbec mnoho talentu ke křesťanství.*“¹²

Uprostřed čínorodé práce ji zastihla na Nový rok v roce 1920 smrt, po záchvatu srdeční mrtvice. Poslední chvíle života Růženy Svobodové nám pomůže odhalit dopis, který napsal Šalda příteli Františku Skácelíkovi: „*Můj milý příteli. Ta strašná zpráva je pravdivá: Růženka zemřela náhle prý srdeční mrtvicí o půl páté ráno na Nový rok. Večer na Silvestra byla u mne se Svobodou a Vojtěškou Vaněčkovou na večer od 8 ¼ - 10 ¼; necítila zvláštních bolestí; byla laskavě humorná. Jen unavená byla; položila se na pohovku po jídle. Domů došla prý dost statečně. O půlnoci vařili punč. Pak psala ještě dopisy; před 2. ulehla. Svoboda prý cítil ve spaní, jak později vyšla ven, cákala si vodu do tváře v koupelně. Pak se vrátila do ložnice. Slečna „společnice“ slyšela náhle pád, ránu, vyskočila z postele a vběhla do ložnice Růženčiny. Ta ležela na zemi mrtva.*“¹³ V dopise Šalda Skácelíkovi sdělil, že Svobodová často trpěla bolestmi rukou i v hrudi. Šaldovi svěřila, že chybělo opravdu málo a sama by se otráвила, jak nemohla už dál.

Před dvěma lety prodělala Svobodová tyfus, což ji samozřejmě také nepřidalo: „... *Ochrnulý mi nervy. Nemohu bez přispění povstat. V ruce nic neudržím. Oblékám se 3 hodiny. Jsem ztrnulá jako zvířata v akvariu, sedím, nemyslím, nemohu se pohnout... Méně vidím, méně slyším a jsem vůbec jako celá ohluchlá. O 11 kil jsem zhubla.*“¹⁴ Stejně jako nedávno prodělaná angína, která zanechala zánět nervů a pohoršila srdce.

Smrt Růženy Svobodové zasáhla mnoho lidí, nejvíce její nejbližší, a to manžela Františka Xavera Svobodu: „...*jsem zoufalý a smutný po ráně, která mne ochromila ...*“¹⁵ a přítele Františka Xavera Šaldu: „*Skončil se jeden lidský život, skončilo se jedno velké hledání lásky, krásy, životního naplnění. Neobjevila svůj nekonečný věčný les, nenašla svůj Irém, nacházela pouze obyčejný lidský úděl, „dělnou přítomnost“.*“¹⁶ Růžena Svobodová byla pochována na Slavíně.

¹² UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Praha: E. Uhrová, 2008, s. 56.

¹³ Tamtéž s. 262.

¹⁴ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 247.

¹⁵ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 263.

¹⁶ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 201.

2. 1 Život Františka Xavera Šalda

František Xaver Šalda, literární kritik, básník, prozaik a dramatik, se narodil 22. prosince 1867 v Liberci do rodiny poštovního úředníka. Rodina Šalda však z této oblasti nepocházela. Na své dětství, mládí a na svoji rodinu nevzpomíná Šalda s radostí, jak to vyznívá z jeho korespondence: *Myslím-li na svoji rodinu, v které jsem musil prožít dětství, které nebylo dětstvím, a mládí, které nebylo mládím, na to hadí hnízdo v ohydném suchém roští – věřím svatě, že mám právo, nezadatelné, draze zaplacené právo na štěstí a že mi je nemůže upřít ani bůh.*¹⁷ Šaldův otec, František Serafinský Šalda, pocházel z Posázaví z Chocerad. Jaký byl otec, nám přibližují Šaldova slova: *„Byl to člověk zvláštní, málo sdílný a společenský, urputný samotář, který se soužil jen svými osobními starostmi a bolestmi, jež byly, jak vidím jasně dnes, hodně imaginární, čímž nepravím, že byly neskutečné.“*¹⁸ Šaldova matka vyrůstala v mlynářské rodině v Chedrbí u Čáslavě. O matce se Šalda zmínil, když se později rozepisoval o lásce. Matka *„...milovala nás děti vášnivě, ale nebylo nám to nic platné: nerozuměla nám, nevěděla poradit, neznala ani nás ani naše možnosti vývojové. Byl tu poklad úplně promrhaný, nikomu k užitku, jí k utrpení...“*¹⁹

Šalda nejprve navštěvoval obecnou školu v Čáslavi a po jejím dokončení se v roce 1878 vrhl na studium akademického gymnázia v Praze, po čase však přestoupil na gymnázium v Žitné ulici, kde také složil maturitní zkoušku a přihlásil ke studiu práv na Karlově univerzitě. Šalda stále silněji pociťoval, že více než právo ho přitahuje činnost literární, práva tedy nedostudoval a rozhodl se vydat uměleckým směrem a stát se spisovatelem. Jeho tehdejší život nám přibližují vzpomínky jeho přítele, Františka Skácelíka: *„...žil velmi bídne, často o hladu a mrazu, vasedávaje přitom celé noci nad knihami. Žil jsem s ním prvá léta tohoto jeho proletářského údobí, a často jsme ke konci měsíce nesli do zastavárny hodinky nebo v létě zimník, abychom se navečeřeli.“*²⁰

Šalda od vstupu do literárního světa stále pracoval jako kritik i básník, a to až do své smrti. Léta žil v pozici volného spisovatele, s čímž byla však také spojena existenční nejistota, neboť byl odkázán na nepravidelné a poměrně malé peněžní odměny z časopiseckých článků. Jakousi jistotou, existenčním zajištěním mohla být pro Šaldu práce v redakci Ottova Slovníku naučného, kam psal hesla z literatury i umění. *„Jeho hesla mohou být dodnes vzorem svou*

¹⁷ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 199

¹⁸ ŠALDA, F. X. *Která kniha na vás v mládí nejvíce působila?* Praha, 1958, s. 7.

¹⁹ SEDLMAYEROVÁ, Oldra. *F.X. Šalda, člověk a přítel*. Brněnský odbor Ženské národní rady, 1937, s. 23.

²⁰ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 274.

*jasností, přehledností a výstižností. A nejsou to hesla suchopárná, slovníková v běžném pojetí. Jsou to často skvěle podané miniaturní medailonky. Týkají se západních literatur, zvláště francouzské, anglické, italské, španělské i německé. Autor zaujímá k nim osobitý postoj, aniž podávané poznatky zkresluje.*²¹

Rok 1893 byl pro Šaldu osudovým. V tomto roce se blíže seznámil s Růženou Svobodovou, která se stala jeho celoživotní přítelkyní a oporou. Šalda navázal pouze jediný pevný a hluboký vztah, a to právě se Svobodovou. Pravdou je, že milostný život Šaldy nebyl příliš pestrý. Vztah, který Šalda se Svobodovou jako vdanou ženou udržoval, mařil naděje na plnohodnotný vztah a život se ženou. Majetnický postoj Svobodové a neschopnost Šaldy vymanit se z jejich spárů, vedl k tomu, že Šalda za celý svůj život nenavázal milostný vztah s někým jiným. Nicméně se v jeho životě jiné ženy objevily, přesto však vždy se stejným výsledkem. Svobodová v těchto chvílích zasáhla a začínající vztah Šaldovi zatrhl. „... *tak tomu bylo i v případě básničky Terezie Dubrovské. S ní navázal Šalda velmi hluboké přátelství, v němž započalo rašit i cosi citového, ale Svobodová existenci nové sokyně rozpoznala poměrně záhy a Šaldu donutila zprerhat slibně se rozvíjející pouto.*“²²

Také vztah se Zdenkou Braunerovou, kterou Šaldovi představila sama Svobodová, nedopadl dobře. Hlubší pouto mezi Šaldou a Zdenkou Braunerovou se začalo utvářet v roce 1899. Okolí bylo přesvědčené, že mezi nimi je něco víc než jen přátelství. Šalda určitou dobu pobýval v její vile, aby měl klid na rekonvalescenci. To se samozřejmě Svobodové nezamlouvalo, přátelství a možná budoucí vztah mezi Šaldou a Braunerovou utržil velkou ránu a postupně ustal.

Velkým zlomem v životě Františka Xavera Šaldy byl rok 1899. Začaly se u něj objevovat zdravotní problémy. Kvůli nemoci se již nikdy nezbavil následků a kvůli porušení míchy měl stálé problémy s hybností. Šaldův zdravotní stav činil jeho blízkým přátelům velké starosti, stejně tak Šaldův přístup k léčbě, který nebyl vůbec pozitivní. Mnohdy nedbal na rady a pokyny lékařů na určitou léčbu, neboť přikládal velkou důležitost léčbě vodou. Než aby se léčil, jel raději tam, kde trávili léto Svobodovi. Šaldu sužovaly psychické problémy, sklíčenost, únava, byl malátný, ochablý, bledý a vyhublý, neboť nekladl důraz ani na svou životosprávu. Bylo zjištěno, že má Šalda ochablost a zeslabení dýchacího ústrojí, srdce i svalstva, že potřebuje klid, procházky, dobrý vzduch a omezit čas trávený u knih. Jeho stav se

²¹ SVOBODA, Ludvík. *F. X. Šalda*. Praha: Svobodné slovo, 1967, s. 13.

²² BITTNEROVÁ, Martina. *Spisovatelky a Erós: utajené životy velkých českých žen*. Praha: Daranus, 2011, s. 110.

stále horšil kvůli neléčené nemoci. Přemluvili ho tedy přátelé, aby si vzal dovolenou z práce a odjel se léčit do Lázní sv. Kateřiny.

Šaldův stav se začal zlepšovat, náhle se však vše změnilo. Šaldův zdravotní stav je patrný z dopisu, který adresoval Františku Skácelíkovi. Dopis však kvůli zlému zdravotnímu stavu nebyl schopen napsat sám, pomoc mu poskytla jeho přítelkyně Zdenka Braunerová: „... *ale odpovědět na něj nemohu než jedním slovem: Zle, zle, zle!! Jak to se mnou stojí, vidíte už z toho, že list Vám nemohu psát, nýbrž ho diktuji Zdeně. Od té doby, co Jste odejel, sešel jsem hrozně. Pravou nohou absolutně nemohu vládnout a levá ochrnuje mi také každý den více a je už skoro podobná pravé. V pásu mám nesmírné bolesti, zejména v kyčlích. Kříž bolí hrozně a vůbec jsem jako paralyzován, bez cizí nemoci nemohu se pohnout v posteli ani o píď, sluhové odnášejí mne na rukách; došlo to tak daleko, že už ani sedět nemohu, hned padám. Přitom stále nervové škubání celým tělem.*“²³

Velkou oporou mu byli v této době jeho přátelé, kteří se o něj velmi strachovali. Během léčebného pobytu na něj nezapomínali, posílali dopisy a také jej pravidelně navštěvovali. Byly to velmi těžké chvíle pro všechny, Šaldovi přátelé se domnívali, že se neodvratně blíží jeho konec. Svobodová i Braunerová mu byly v jeho nejhorších chvílích opravdu oporou a dokonce překonaly své rozepře a kvůli Šaldovi se spojily. Braunerová byla zdravím Šaldy velmi znepokojena, pečovala o něj a i finančně mu vypomáhala.

Šalda musel být převezen do nemocnice v Praze, kde mu byla po vyšetření stanovena diagnóza „Myelitis transversa“ tedy zánět míchy. Šalda se potýkal s bolestmi a horečkami, cítil se tak zle, že se nechal zaopatřit knězem. Dlouho ještě nebylo jisté, zda se stavlepší. Šířily se zvěsti, že jeho stav je beznadějný. Lékaři však Šaldu zachránili. Dle Františka Skácelíka na tom měla obrovskou zásluhu Zdenka Braunerová, která svým rozhodnutím zajistila odvoz Šaldy do Prahy a spolu s Růženou Svobodovou zajišťovala správnou stravu nemocnému Šaldovi. Svobodová k péči o stravu píše: „*Prosím Vás, krmte Šaldu jako děťátko. Polévka není silná – je mozečková a maso je lisované, nic mu po něm nebude, je to skopové, a to je nejvýživnější. Ať nám nedělá bolest, ať to všechno sní. Tak prosím Vás ...*“²⁴ Obě se velmi angažovaly v péči o Šaldy. Svobodová se starala, ale přece jen poněkud opatrněji. Není se co divit, byla to vdaná žena a nechtěla přijít do řeči.

V období válečném se Šalda zaměřoval na svoji univerzitní kariéru. Tím, kdo dal Šaldovi podnět k rozjetí univerzitní dráhy, byl Šaldův bývalý spolupracovník Nejedlý, který

²³ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 89.

²⁴ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 93.

chtěl Šaldovi vypomoci s jeho peněžní situací a také s jeho uplatněním. Velký vliv na Šaldu a jeho studium měli jeho přátelé a také Růžena Svobodová, která chtěla, aby byl veřejností uznáván a získal tak lepší postavení ve společnosti. Šalda se tedy zaměřil na studium a na jaře roku 1916 se stal docentem, habilitoval se na filozofické fakultě pro dějiny západních literatur a v roce 1919 se stal dokonce řádným profesorem moderních literatur na filozofické fakultě na Karlově univerzitě. Šalda však svůj úspěch nevnímal tak, jak by se dalo očekávat, což je patrné z dopisu z roku 1916 příteli Františku Chudobovi: „... *nemám proč radovati se z tohoto jmenování. Snad před desíti, snad i před pěti roky ještě byla by mne blažila myšlenka, že mohu přímo a pravidelně mluvit k mládeži. Dnes vane z ní na mne chlad: snad že jsem ztratil něco v poslední době, nevím, zda illuse nebo víru – ale jistě cosi, bez čeho se život spíše snáší než žije.*“²⁵ Už ani práce se studenty a působení na univerzitě Šaldu později nenaplňovalo. „*V studentském životě na fakultě je neustále neplodný kvas, z něhož nic a nic nevychází. Kdy ti lidé studují, nemohu pochopit; však výsledky jsou také podle toho. Nemohu se dočkat již dne, kdy mně vyprší profesorská aktivita. Odstěhuji se do Dobřichovic a přirazím dveře za sebou s třeskem hromovým; a pak petlicí zabedním. Takovéhle štvání by mi strhalo poslední zbytek nervů.*“²⁶ Velkou zátěží byla také práce v časopisech a především potom práce na Šaldově zápisníku založeném roku 1928. Vést a naplňovat Šaldův zápisník nebylo jednoduché, ještě když se u Šaldy začalo projevoval stáří a stále se vracely projevy nemoci, a to především únava, slabost a problémy s hybností, která Šaldu před lety postihla. Svědčí o tom Šaldova slova z roku 1933: „*Mám proklatě mnoho práce s tím Zápisníkem; a když ho dopíšu, bývám tak unavený, že celé dni nemohu se podívat na papír a pero, ba ani ne na noviny.*“²⁷

Šalda v posledních letech života pociťoval velké osamění, vyznával se z toho svému příteli Františku Chudobovi: „*Žiji velmi osamoceně; stýkám se trochu s mládeží, ale přehrada věku stojí mezi námi a tak není tu pravé důvěrnosti. Chybí mi styk s lidmi věkem bližšími.*“ V dopise, kterým František Chudoba odpovídal svému příteli, nám odhaluje osamělý Šaldův život: „*Vašemu stesku, že žijete osaměle, dobře rozumím. Víím, že kruh Vašich přátel nebyval nikdy široký. A v posledních letech se ještě zúžil nemocí básníka Sovy a smrtí té bytosti, která byla »klíčním kamenem« Vašich přátelských vztahů. Ani já nemám mnoho přátel, se kterými bych se stýkal, a větší část svých dní a měsíců prožívám ve své pracovně. Ale když se pozdě*

²⁵ ŠALDA, F. X. *Listy o poesii a kritice: Vzájemné dopisy F.X. Šaldy a F. Chudoby*. Praha: Bohuslav Rupp, 1945, s. 71.

²⁶ Tamtéž, s. 186.

²⁷ Tamtéž, s. 116.

večer vracívám domů, mám ještě rodinu, své syny, kteří už na mne čekají a jejichž smích může člověka vzpružit. Vy nemáte nikoho, než hospodyni, která je Vaším nejnvtřnější zájmům cizí.“²⁸

Stejně jako mu chyběl kontakt s lidmi, scházela mu i příroda, kterou život ve městě neposkytoval. Velmi toužil žít na venkově, což bylo vzhledem k jeho finanční situaci nereálné. „*Mám jedinou touhu: odejít na venek a žít na venkově. Ale nevím, podaří-li se mně uskutečnit ji vůbec nebo uskutečnit ji brzy. Pensi měl bych malou, poněvadž jsem byl pozdě jmenován profesorem. Ale urovnají-li se tyto hmotné starosti, odešel bych z Prahy hned. Zpustl mně živo v ní od smrti nebožky nad všechno pomyšlení. A mám-li uskutečnit ještě jeden dva tvůrčí sny, potřebuji nutně venkova, krásné samoty, sváteční přírody a svátečních lidí... a blízkosti čehosi, co povznáší.*“²⁹ Poslední měsíce jeho života se mu však jeho přání vyplnilo, ze svých příjmů našetřil nějaké peníze a mohl si pořídit malou vilku na venkově. Poslední léta trávil tedy Šalda střídavě ve vilce v Dobřichovicích, kam vydával v teplých měsících, v zimním období zase pobýval v Praze.

Chvíli před svou smrtí na tom byl velmi špatně. Velmi vzpomínal na své přátele. „*Nemocný člověk stále vzpomíná: zvolna, soustavně a důkladně, jak na to nemá čas člověk pracující. Čtení mne nezajímá, celý ten vnější svět ustoupil ode mne, stojí mne to nesmírnou námahu nahlédnout do novin a někdy neseberu k tomu sil. Ale vzpomínání, to je pramen vody živé; nedopiješ se, nedovzpomínáš se.*“³⁰ V Praze také nakonec 4. dubna 1937 zemřel. „*...smrt jej přemohla nečekaně a nečas, kdy nedokončil dosud všeho, co zráló v jeho úmyslech a v jeho vůli ...*“³¹

„*Profesora Šaldu pochovali ve středu 7. dubna na hostivařském hřbitově – za velké účasti, ale podle jeho přání docela tiše, bez projevů. Pohřbíval ho benediktin Schaller z Emauz, který sloužil zaň včera také requiem.*“³²

²⁸ ŠALDA, F. X. *Listy o poesii a kritice: Vzájemné dopisy F.X. Šaldy a F. Chudoby*. Praha: Bohuslav Rupp, 1945, s. 86 – 87.

²⁹ SEDLMAYEROVÁ, Oldra. *F.X. Šalda, člověk a přítel*. Brněnský odbor Ženské národní rady, 1937, s. 43 – 44.

³⁰ ŠALDA, F. X. *Listy o poesii a kritice: Vzájemné dopisy F.X. Šaldy a F. Chudoby*. Praha: Bohuslav Rupp, 1945, s. 189 – 190.

³¹ SEDLMAYEROVÁ, Oldra. *F.X. Šalda, člověk a přítel*. Brněnský odbor Ženské národní rady, 1937, s. 73.

³² ŠALDA, F. X. *Listy o poesii a kritice: Vzájemné dopisy F.X. Šaldy a F. Chudoby*. Praha: Bohuslav Rupp, 1945, s. 37.

2 Přátelství a vztahy mezi mužem a ženou z hlediska psychologického

2. 1 Přátelství

„Pravé přátelství je rostlinka, která roste pomalu, musí podstoupit a vydržet mnohé rány a nepřízně osudu, než si zaslouží své jméno.“

George Washington

Po narození se každý člověk pohybuje po dlouhou dobu v kruhu svých nejbližších. Postupem času se začne okruh jeho kontaktů stále více rozšiřovat a jedinec tak navazuje vztahy i s ostatními lidmi, což mohou být například spolužáci ze školy, kamarádi z různých zájmových kroužků či dospělí lidé. První dětská přátelství vznikají již v mateřské škole a utužují se v základní škole. Již v dětském věku se učí ohleduplnosti ke druhému, chovat se přímo, neubližovat si ani slovně, ani fyzicky, naopak si vždy pomáhat. Přátelství spolužáků často přetrvává do dospělých let.

Přátelství je *„neformální symetrický vztah, charakteristický osobní volbou při jeho navázání i udržování. Je to vztah intimní, spojený se sdílením prožitků, názorů a aktivit.“*³³ Jedná se o těsný vztah, jenž má asexuální charakter. Může vzniknout jak mezi stejným pohlavím, tak i mezi pohlavím opačným a může trvat po celý život. Přátelé by měli mít něco společného, a to například zájmy, názory či podobný postoj k životu. Přátelství by mělo patřit ke vztahům, jejichž úkolem je člověka obohacovat a rozvíjet. Je známo, že přátelské vztahy stimuluje osobní rozvoj jedince, naplňují potřebu opory, porozumění a intimity. Opravdový přátelský vztah by měl mít rysy jako je nezištnost a vzájemná úcta. Důležitost pro přátelství má také sdílnost, bez které není možné pravé přátelství zároveň také porozumění, které je základem vztahů.

Každý člověk je jiný. Někteří lidé se seznamují snadno a mají to štěstí, že během svého života potkají celou řadu dobrých přátel. Jeden naváže velmi hluboké přátelství, zatímco druhý nemusí pravého přítele najít po celý život. Přátelství, která lidé navazují, se mohou lišit svou kvalitou i opravdovostí. Přátelství může vzniknout náhle, ale většina přátelských vztahů se rodí pozvolna. Ve své knize André Maurois zmiňuje, že přátelství se rodí pomaleji než láska. *„Z počátku je jako křehká květina, již by láska, zasetá vedle jejího*

³³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 61.

*slabého, bledého stonku, zadusila.*³⁴ Mnohdy stačí pouze maličkost, nějaká náhoda, pohled a začne se vyvíjet přátelský vztah.

Význam přátel v životě člověka je obrovský. V příteli člověk může najít někoho, s kým bude moci sdílet nejen své úspěchy, ale také zklamání, těžkosti a bolesti. Někoho, s kým mu bude připadat život lepší a bohatší. Jistě bude většina z nás souhlasit s tím, že *„spojení duší v přátelství má dva účinky: násobí radost a zmenšuje starosti“*³⁵.

Někteří se přiklání k názoru, že se význam přátelství oproti dřívější době proměnil. Dnes je přátelství stále častěji snižováno pouze na povrchní vztah, který může člověku přinášet jistý užitek a také některé výhody.

S tím není možno souhlasit. Přetrvá jen to přátelství, které je upřímné a upřímnost je nebo není v lidech ať v dnešní době nebo dříve. To „přatelství“, které je založeno na získání vlastního zájmu, se dříve nebo později rozpadne a zůstane po něm jen hořkost.

Šaldou i Svobodovou spojovala jejich láska k literatuře a literární tvorbě. To byl první důvod setkání. Tato láska je spojovala také s ostatními lidmi. Byl to také důvod setkání Svobodové s jejím manželem. Růžena chtěla poznat básníka, jehož verše se k ní dostaly a které ji zaujaly. Z tohoto seznámení však vznikla láska.

2. 2 Přátelství mužů a přátelství žen

Mezi muži a ženami existuje mnoho odlišností. Tato rozdílnost mezi pohlavími je předmětem zájmu mnoha vědců, ale i obyčejných lidí, kteří chtějí opačnému pohlaví porozumět. Mohli bychom vyjmenovat celou řadu rozdílů, a to například odlišnosti v chování a jednání, povaze, zájmech apod. Stejně tak se tyto rozdíly promítnou i do přátelství, která jednotlivá pohlaví navazují. Přátelství mužů se tedy odlišuje od přátelství žen. Rozdíl nalezneme například v pojetí intimity, která je typičtější pro ženské pohlaví, zatímco mužská přátelství mají spíše instrumentální charakter.

V rámci konverzace se muži orientují na vnější témata, mezi která můžeme zařadit například sport či politiku, naopak tématům, která se týkají pocitů či osobních problémů se většinou snaží vyhnout. *„Takový způsob chování je důsledkem sociokulturně podmíněné normy, která od mužů vyžaduje, aby zůstali za všech okolností silní a neprojevovali svou*

³⁴ MAUROIS, André. *O lásce a přátelství*. Praha: Julius Albert, 1947, s. 66.

³⁵ *O přátelství*. 2. vyd. Praha: 1999.

*slabost ani v rámci přátelských vztahů.*³⁶ Je sice pochopitelné, že muži nechtějí působit slabě, přesto však i oni potřebují čas od času se někomu svěřit a o svých problémech pohovořit. I muži potřebují přítele, mužské přátelství nenahradí ani žena. Přátelský vztah mužů je postaven na různých společných aktivitách a společných zájmech. Přátelství mužů není tak emocionální jako přátelství žen. Muži nemají takovou potřebu se svým přátelům tolik otevřít, mluvit o osobních věcech či projevit své city.

Jak jsme již zmínili, pro ženy je naopak intimita velmi důležitá. *„Ženy chápou přátelskou intimitu jako sdílení důvěrností a zdroj pomoci i podpory při řešení osobních problémů.“* Ženy přikládají význam také důvěře, jejich vztahy jsou tedy mnohem hlubší než ty mužské. Nemají problém se tolik druhému člověku otevřít a mluvit o všem, o pocitech, osobních zážitcích a prožitcích. Povídání a s ním spojené svěřování pojmají ženy jako očištnou terapii, která jim pomůže osvobodit se od problému, který je trápí. Projevovat osobní pocity je pro ženy velmi podstatné. *„Ženská přátelství fungují jako prevence osamělosti. Vyžadují vzájemnou závislost, jsou náročnější na čas i energii, protože se očekává, že přítelkyně si budou vzájemně k dispozici, kdykoliv to bude jedna z nich potřebovat.“*³⁷ Ženská přátelství jsou však také více riziková než ta mužská, což mohla nejedna žena sama poznat. Ženy se svým přítelkyním svěřují a jsou citlivější než muži, mohou pak být zradou přítelkyň velmi zasaženy. V takových přátelstvích se mohou více objevovat intriky, faleš, neupřímnost, závist či pomlouvání, samozřejmě se nejedná pouze o výhradu žen, v ojedinělých případech se týká i mužských přátelství.

2. 2. 1 Přátelství Růženy Svobodové s Hanou Kvapilovou

*„Svobodová si vybírala své přátele opatrně, nespokojila se s přátelstvím s kdekým. Své přátele si dokázala opravdu získávat, doprošovat se jejich přízně i o ně bojovat. Zamilovávala se do nich, ať už šlo o muže, či o ženy – zde příliš nerozlišovala, skoro by se dalo říci, že o ně zápasila podobným způsobem.“*³⁸

V životě Růženy Svobodové bylo mnoho žen, pouze pár však bylo jejich přítelkyněmi. Za přítelkyni můžeme označit Zdenku Braunerovou a Boženu Benešovou. Přední místo mezi těmito ženami měla jistě Hana Kvapilová. Kvapilová byla jedna z prvních, kterou si Svobodová velmi oblíbila. Toto přátelství však nebylo ideální a ukázkové, samozřejmě v tom

³⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, s. 63.

³⁷ Tamtéž, s. 64.

³⁸ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 97.

sehrála roli také komplikovaná povaha Svobodové stejně jako u jejích ostatních vztahů. I přes tato nedorozumění trvalo přátelství těchto dvou žen až do smrti Kvapilové, tedy do roku 1907.

Svobodové se Kvapilová zalíbila hned na začátku, jinak to však viděla sama Hana Kvapilová, která si držela značný odstup zpočátku. K většímu sblížení sice došlo, ale Růžena si představovala jejich vztah jinak, mnohem důvěrněji, nechtěla se pouze omezovat na běžná témata, a tak si stěžuje: „*Kubešová je děvče mého stylu, ale ona je také chuda. My si jenom povídáme svoje hoře. ...hovořily jsme o svých zábavách: o květinách z papíru, jejichž celý náklad obnáší pár krejcarů, o tom, jak lze předělat ze starého hadru nový klobouk, o tom, jak vaříme, jak šetříme, jak šetříme. O tom všem bych mohla mluvit s každým.*“³⁹

Odstup Kvapilové ještě více Svobodovou popuzoval. „*O její přátelství se ucházela opravdu milenecky: střídala laskavá a něžná slůvka s obdivným nadšením, láskyplné vyznání s opatrnou výčitkou. Když konečně našla ohlas, osmělila se k výčítkám. Nebylo totiž možno, aby Růžena byla milovala někoho tak, že by ho zároveň nebyla chtěla přizpůsobit svému obrazu. Jakmile se jí to nedařilo, jakmile narazila na odpor, stávala se chladnou, nepřívětivou, odvracela se, někdy sklouzla až do zloby. Ale opět nevytrvala, jestliže předmět jejího zájmu jí stál za tu námahu, a brzy celá historie začala znovu. Málokdo takovému náporu odolal.*“⁴⁰

O pár let později byl jejich vztah pevnější, dokonce se začaly Svobodovi s manželi Kvapilovými stýkat. „*K Haně ji především poutala její lidská noblesa, její laskavé srdce, ačkoliv byly chvíle, kdy jí právě tyto vlastnosti vyčítala jako slabost.*“⁴¹ Kvapilová byla opravdovou přítelkyní, k ní se Růžena poutala v těžkém období života, a to například v období zklamání z manželství.

Jenže to by nebyla Růžena, kdyby dokázala mít s někým klidný a harmonický vztah. Stejně jako v ostatních jejích vztazích se i v tomto objevila krize. Svobodová chtěla Kvapilovou jen pro sebe a na jejího manžela žárlila, což se samozřejmě Kvapilovi nelíbilo.

S Hanou Kvapilovou se Svobodová stýkala po celou dobu svého života, přestože mezi nimi došlo k nedorozumění a vzájemně se na čas odcizily. V dobách klidu si opravdu rozuměly, trávily spolu čas, konverzovaly a dokonce společně podnikaly cesty do zahraničí. Ale jaké to bylo přátelství, když o ní Šaldovi Svobodová dokázala napsat: „*Ona je k smrti nízká. My se rozešly; byla mezi námi jen nitka vniterných vztahů, ona je ztrhána. Napsala jsem jí to zřejmě, že kamarádství je nízká věc a do řady jejich družek z divadla aby mne*

³⁹ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová..* Praha, 1975, s. 36.

⁴⁰ Tamtéž, s. 97.

⁴¹ Tamtéž, s. 100.

nestavěla a na jiné styky že jí scházejí všechny struny. Ona nemá nic svého, ani slovo, ani stín. Ona je bláto, v němž se otiskne každá noha.“⁴² Neměla problém se k ní vzápětí obrátit a mít k ní necitelný až nepřátelský postoj.

Je tedy zřejmé, jaká byla Svobodová ve vztahu ke svým přítelkyním. Jisté je, že po přítelkyni toužila, ale bylo velmi složité s ní vyjít. Po každé vyžadovala co nejvíce, aby tu pro ni byly vždycky. Pro její přítelkyně to bylo velmi citově náročné a zřejmě i vyčerpávající. Chtěla si každého přizpůsobit svému obrazu. I když se zdálo v přátelství vše ideální, Svobodová měla pocit, že ji nikdo nerozumí. Jakmile někdo z blízkých neprožíval totéž, odcizovala se. Odvracela se od nich a rozcházela se s nimi. Stejně tak neměla problém své přítelkyně za zády pomluvit a pěkně očernit. Zdá se, že Růžena Svobodová si své přítelkyně vybírala podle určitých kritérií. Chtěla se pohybovat v dobré společnosti vzdělaných a úspěšných žen, které ji mohou být nějakým způsobem prospěšné.

2. 2. 2 Přátelství F. X. Šaldy s Františkem Skácelíkem

Šaldova přátelství byla založená na společném zájmu – literatuře. F. X. Šalda byl samotářský, těžko navazoval známosti a přátelské vztahy s lidmi. Byl zdrženlivý, až byl považovaný za povýšeného. Byl vzdělaný a v tomto kladl na své přátele určité nároky. Stýkal se jen s lidmi, kteří měli co dočinění s literaturou. Za svého přítele považoval zpočátku i F. X. Svobodu, ale to asi jen proto, aby nebyly jeho časté návštěvy v rodině Svobodových nebo cestování s nimi nápadné. Jak vyplývá z některých dopisů, jeho vztah ke Svobodovi byl spíš opačný. To je zjevné například z dopisu, který F. X. Šalda psal Růženě Svobodové. Bylo to pravděpodobně v době, kdy se vztah mezi Svobodovou a Svobodou horšil: „*Předevčírem dopoledne byl u mne Svoboda poptat se, psala-li jste již a co, a jak Vám adresovati psaní. Odpověděl jsem, že jen lístek, a udal jsem několik vnějškových údajů o lázních, které jste mně napsala. Ale proto to nepíšu – nýbrž pro tohle: jindy jej nenávidím, tentokrát byl mně skoro milý a jakási družnost ozvala se ve mně: koneckonců, řekl jsem si, někdo, kdo jí jest nejbližší.*“⁴³

Mezi jeho přátele se krátkou dobu řadil například Josef Pelcl, ale pro neshody se s ním rozešel. Přátelství ho poutalo také k lékaři a spisovateli Františku Skácelíkovi, s nímž ho seznámila jeho přítelkyně Zdenka Braunerová. Z tohoto přátelství se také zachovala

⁴² ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 134.

⁴³ Tamtéž, s. 308.

korespondence. Skácelík o prvním setkání se Šaldou uvádí: „*Nevím, proč bych zapíral, první setkání s FXŠ způsobilo ve mně jakýsi vnitřní zmatek, který byl k mému velkému podivu spojen s příchutí tragičnosti.*“⁴⁴ První dojem tedy nebyl nejlepší, nadchlo ho však, jak lehce mu plynuly vznešené myšlenky.

Zjistil, že Šalda je docela neupřímný člověk. Když Skácelík odjel do Štýrského Hradce v roce 1914, Šalda mu psal, jak rád by ho viděl, jak ho má upřímně rád a pokud něco potřebuje, ať se vždy na něj obrátí: „*Spoléhejte na mne ve všem, mám Vás upřímně rád jako málo koho.*“ Později zjistil, že když o něco požádal a Šalda slíbil pomoc, zachoval se však jinak. Skácelík k tomu napsal: „*...žádost napsal, ale s dodatkem, aby se nijak v mé věci neangažovala, Šalda mi prý vyhověl, ale na tom, jak bude věc vyřízena, mu prý nezáleží.*“⁴⁵ Zřejmé je, že Šalda se zrovna k lidem moc přátelsky nechoval, přestože to byli někdy lidé, kteří pro něj vykonali mnoho dobrého a významného, o čemž se mohl Skácelík sám přesvědčit: „*Věrnost přátelskou, kterou mne vždy ujišťoval, přenesl na stranu protivnou s onou lehkostí srdce, jakou se v podobných situacích vyznamenával.*“⁴⁶

Stejně Šalda zacházel i s jinými, když se mu znelíbili. Tak upozorňuje Skácelík na jeden z Šaldových dopisů: „*Bouškovi řekněte prosím, že mu nic nepošlu, zprotivěl se mně přílišně o prázdninách. Nechci na něj vůbec myslet. S ním žádné obchody!*“
„*Boušku charakterizoval jste výborně v posledním svém listě, jest to podivná stvůra a člověk musel by jej přílišně nenávidět nebo nesmírně jím pohrdat kdyby ho nelitoval. Jest to od přírody žalostná pokroucenina.*“⁴⁷

Některé Šaldovy přehmaty podkopávaly Skácelíkovu důvěru v jeho přátelství. Skácelík píše: „*Z dálky jsem cítil, že přání pro sblížení v ní vyslovené je šaldovsky upřímné a přitom z téže dálky docházely ke mne zprávy, jak se FXŠ stále víc sblíží s mými odpůrci. Nedalo se to vysvětlit jinak, než krátkozrakostí, kterou trpěl Šalda při pohlížení do vlastního nitra: jen proto mohl mluvit o sblížení se mnou, protože si zatím nebyl vědom, že je už daleko bližší mým odpůrcům.*“⁴⁸

Se smrtí Růženy Svobodové skončila také korespondence mezi Františkem Skácelíkem a F. X. Šaldou. Skácelík to vnímal tak, jako by ho Šalda už na nic nepotřeboval, když nemůže pracovat pro Růženu. Odtrhl se od Františka Skácelíka a v tisku kritizoval jeho práce, které ještě nedávno chválil. Ve společnosti se k sobě přestali znát.

⁴⁴ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 58.

⁴⁵ Tamtéž, s. 218.

⁴⁶ Tamtéž, s. 223.

⁴⁷ Tamtéž, s. 249.

⁴⁸ Tamtéž, s. 255.

Všechny tyto skutečnosti ukazují na to, že povahu Šaldy nebylo jednoduché pochopit. „*Někdy jako vrtošivý, vrčivý mrzout, jindy jako přelaskavý a pozorný přítel, ..přes noc nepřítel nebo škarohlídny mentor, domácí tyránek, obětavý informátor, zmrazující skeptik, rozevlátý nadšenec, netrpělivý bolestín,...*“⁴⁹

Skácelík se zamýšlí, zda byl Šalda vůbec schopen přátelských citů a jak na své přátele působil. Klade si otázku: „*Nacházel FXŠ podnět ke svým častým změnám v názorech i poměrech k lidem sám v sobě či byl nevědomky vždy pod vlivem někoho*“⁵⁰ Někdy se stávalo, že psal opačné posudky ke stejné knize.

Když se seznámíme s korespondencí v knize *Těživá samota*, uvěříme, že byl pod velkým vlivem Svobodové a často měnil názory podle ní, což se pravděpodobně projevilo i v rámci přátelství s Františkem Skácelíkem.

2. 3 Přátelství mezi mužem a ženou

Existuje čisté přátelství mezi mužem a ženou? Přátelský vztah, který by postrádal erotický podtext? Otázka, která se stala předmětem zájmu řady psychologů, sociologů a také mnoha obyčejných mužů i žen. Jedná se o velmi aktuální a probírané téma, na které vzniklo mnoho článků. Je obecně známo, že mezi muži a ženami je mnoho odlišného, o čemž jsme se již zmínili, někdy se zdá, jako by muži a ženy pocházeli úplně z jiných planet. Je tedy vůbec možné, aby dokázali setrvat v čistě přátelském vztahu, aniž by ze strany jednoho z nich šlo o něco víc?

Každý z nás již určitý názor na přátelství mezi pohlavími má. Je jasné, že názory lidí i odborníků se v tomto ohledu různí. Někteří zastávají názor, že takové přátelství nemůže existovat, jiní toto přátelství připouští. Objevují se často také názory, že tento druh přátelství sice existuje, ale ze strany mužů se nejedná pouze o přátelství a roli zde hraje také sexuální přitažlivost. To je dáno samozřejmě potřebami muže.

Pokud se zaměříme na názory odborníků v otázce přátelství mezi muži a ženami, zjistíme, že i oni vnímají tyto přátelské vztahy odlišně. Bedrnová zastává názor, že uchovat „čistotu“ přátelství mezi ženou a mužem nebývá jednoduché. Lidé, kteří k sobě mají blízko, mají stejné názory i postoje a tráví spolu mnoho času, jsou si většinou nakloněni vyjít vstříc i při vzájemném uspokojování sexuálních potřeb, pak se však už nejedná pouze o přátelský

⁴⁹ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 265.

⁵⁰ Tamtéž, s. 275.

vztah, ale o vztah milostný. Častěji se podle autorky objevují přátelské vztahy, představující doznívání milostného poměru mezi mužem a ženou. Děje se tak tehdy, pokud jsou sexuální aspekty vytlačeny ze vztahu. Takové přátelství může nějaký čas přetrvávat, ale nebývá stabilní, neboť se stává terčem žárlivosti, nedůvěry a útoků osob, které mezitím naplnily vztahovou kapacitu jednoho či druhého účastníka podobného vztahu.⁵¹ Naopak Slaměník v tomto přátelství nevidí nic neobvyklého. Opírá se zde o přehledové a empirické studie, které „*dokládají, že nejde o nikterak výjimečné vztahy a že jsou velmi podobné přátelským vztahům mezi jedinci téhož pohlaví. Naplňují potřebu afiliace, vyznačují se podobností zájmů a smýšlení, důvěrou a podporou, sebeodhalováním, intimitou, muži i ženy uvádějí přibližně stejnou míru těsnosti vztahu a vzájemné závislosti.*“⁵² Na přátelství mezi pohlavími se zaměřuje také André Maurois, zabývá se tím, zda je vůbec možné, aby z přátelství mezi mužem a ženou vymizela veškerá smyslnost. Zmiňuje, že „*muž, který by mohl žít vedle ženy tak volně, jak to předpokládá přátelství, a nevzplane nikdy touhou, odporuje vší přirozenosti.*“⁵³ Rozlišuje tak tři skupiny, kdy je možná existence čistého přátelství mezi ženou a mužem. Jedná se o lásky lidí bez odvahy překročit okraje citu, řadí sem také starší lidi hledající útočiště v přátelském vztahu nebo bývalí milenci, kteří již přešli z lásky do přátelství, což je nejpříjemnější a nejpřirozenější typ přátelství. Uvádí dvojí řešení problému přátelského vztahu mezi mužem a ženou, přičemž připouští existenci mnohých dalších řešení. Prvním je směs přátelství a lásky, kdy se jedná o vztah duchovní i pudový. Druhé je takové, kdy muž i žena mají svůj vlastní erotický život jinde vyvážen.⁵⁴

Přátelství mezi mužem a ženou často vznikne na základě určité sympatie, jejíž původ je jiný pro muže a jiný pro ženu. Každý od tohoto vznikajícího přátelství možná očekává něco jiného. Jak je výše uvedeno, ze strany mužů se většinou nejedná pouze o přátelství, ale z části jde o sexuální přitažlivost, můžeme však namítnout, že to může být také opačně, o čemž se přesvědčíme.

2. 3. 1 Přátelství mezi F. X. Šaldou a Zdenkou Braunerovou

Zdenka Braunerová a F. X. Šalda se setkali v roce 1897. Z dochované korespondence si můžeme udělat obrázek o jejich vztahu.

⁵¹ BEDRNOVÁ, Eva. *Cesty k lidem*. Praha: Horizont, 1990, s. 136 – 138.

⁵² SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada, 2011, s. 107.

⁵³ MAUROIS, André. *O lásce a přátelství*. Praha: Julius Albert, 1947, s. 77 – 82.

⁵⁴ Tamtéž, s. 77 – 82.

Šalda i Braunerová měli různé povahy, a to se postupně projevilo v rozdílnosti názorů. Braunerová lpěla na tradici, minulost pro ni znamenala zkušenost. Milovala středověk a gotiku, protože podle ní odtud lze čerpat a inspirovat se do budoucnosti. Naopak Šalda, citlivý, trpící zdravotními problémy, cítil problémy doby více naléhavěji a řešení viděl v budoucnosti, která není zatížená minulostí. Přítomná doba byla pro něj zklamáním a naději viděl v budoucnu. Vladimír Hellmuth-Brauner v knize *Přátelství z konce století* uvádí, že je tyto odlišnosti zprvu přitahovaly a doplňovali se tak. „*Vzájemné doplňování trvalo tak dlouho, dokud se k sobě blížily osobnosti, aby si sdělily svůj tvůrčí osud, jeho muka, zkoušky i radost, aby se naplnily důvěrou společného boje. Až teprve osobní roztržka (podložená náladovostí obou) nalomila a konečně zlomila jejich duchovní přátelství a rozdělila jejich společný boj.*“⁵⁵

Rozličnost názorů se u nich projevila hned zpočátku jejich korespondence: „*Já už co dítě jinak jsem si středověk nepředstavovala než plný hrdinů, reků, kteří po válečném tažení vraceli se domů a u plápolajícího krbu povídali pohádky svým dětem a při tom je chovali na klíně. A ten obraz života snad zůstal podnes mým ideálem. Život v přírodě, bitva za ideál a na konec domácí krb a pohádky u teplých kamen. Teď se jen jedná o to, jsem-li na dobré cestě. A Vy tvrdíte, že ne. Vy jste renaissanční člověk, to znamená pro mne: chcete rafinovanost, přepych, bohatý duševní život pro individua a tmu a otroctví pro massu. Neříkám, že Vy neztvítězíte nade mnou, ale zvítězíte-li, pak to bude jen proto, že Jste nadanější než já, že přesvědčivěji dovedete promluvit, ale tím není zjištěno, že máte pravdu.*“⁵⁶ Z toho lze odvodit, že Braunerová byla vstřícná, měla ráda společnost a snažila se vidět ve všem dobro. Zato Šalda byl v tomto ohledu zdrženlivý a vybíravý. Ne každý mu byl po chuti.

I když se jejich pohled na určité věci odlišoval, dokázali spolu hovořit o knihách, verších, básních a spisovatelích. Často si píšou o svém duševním rozpoložení, především Šalda popisuje své niterné pocity: „*To máte tak: já jsem nemocný člověk, já jsem bolavý pod lhostejně naneseným a líčeným povrchem. A já mívám takové dny a noci zoufalé marné pustoty, takové noci a dny duševního bezvětrí...*“ „*... Vy mně můžete způsobit bolest, ano, ale urazit ve smyslu normálních lidiček ne. Vy přes všechna pěkná slova, která o mně píšete, mne pokládáte přece jen v jádře za malicherného člověka, za něco jako mužskou koketu.*“⁵⁷

⁵⁵ ŠALDA, F. X. a BRAUNEROVÁ, Zdenka. *Přátelství z konce století: Vzájemná korespondence F.X. Šaldy se Zdenkou Braunerovou*. Praha: Společnost F. X. Šaldy. 1939, s. 9 – 11.

⁵⁶ Tamtéž, s. 21.

⁵⁷ ŠALDA, F. X. a BRAUNEROVÁ, Zdenka. *Přátelství z konce století: Vzájemná korespondence F.X. Šaldy se Zdenkou Braunerovou*. Praha: Společnost F. X. Šaldy, 1939, s. 35 – 36.

Zdenku vznikající přátelství se Šaldou velmi těšilo a naplňovalo. Ve svém životě zažila zklamání a stále v ní dřímalo strach z nových, hlavně nechtěla, aby ona sama byla pro někoho zklamáním: „*Já prožila bolesti, já dostala rány přímo do tváře a to, co jsem dala ze svého srdce nejlepšího a nejčistšího, bylo mi vráceno jako zohavená, špinavá mrtvola. Rozumíte mi? Já snila o něčem co mělo zářit svou čistotou a nezištností, já chtěla na silný, zdravý ale housenkami posetý, pavučinami opředený šípkový kmen naočkovat vzácnou, dosud nikým nevidanou květinu a nepodařilo se mi to. Život, který jsem chtěla žít jako báseň, byl hrozným, groteskním fiaskem. Poznala jsem, že ani srdce moje nemělo ceny a nemělo-li ceny, byla to pak jistě jen vina moje. Proto teď se bráním spíše každému novému přátelství a teprv když vidím, že nelze si od toho člověka pomoci, začnu mít ráda.*“⁵⁸ Asi proto, aby se Šaldovi zalíbila, často ve svých dopisech snižuje svoji inteligenci a vysoko cení Šaldu. „...z Vaší duše vážíme olej do vlastních lampiček.“⁵⁹

Dopisy Braunerové byly naplněné přátelstvím, je z nich cítit, že jí Šalda nebyl lhostejný, že v ní vzbuzoval novou chuť do života. „*Chtěla bych Vám psát dlouze a povědět Vám, co vše jste v mém srdci povadlého vzkřísil....Bud'te zdravý, vzácný příteli. Kdybyste mě viděl, jak jsem pyšná na to že jste tak trochu mým přítelem!*“⁶⁰ Jejich přátelství se vyvíjelo opravdu slibně. Šalda si začal Zdenku stále více získávat a ona postupně zjišťuje, jak jí Šalda schází, když se delší dobu nevidí, jak s ním alespoň v duchu rozpráví, představuje si, co by asi řekl, jak by se zachoval. Stačilo však pár dopisů a přišlo tolik obávané zklamání. Braunerová jakoby pochopila, že z jejich přátelství se nic většího nevyvine, přesto ale přátelsky Šaldu povzbuzuje. „*Pravíte, že kruhy života se za Vámi jako za kamenem vrženým do hlubiny..... Vím dobře co tichého utrpení se za nimi skrývá. A přec Vám něco závidím! Jste mladý, máte v ruce ještě ten lék, který ze všeho uzdravuje, ten lék, který už nemám kupř. já. Snad budete brzy mluvit jinak, až potkáte tu bytost „mladou a krásnou“, jak jste jednou slečně Krátké vykládal. Na Vás čeká ještě všechno to, co já už mám za sebou.*“⁶¹

Ve svých rozpravách se občas zaměřovali také na Růženu Svobodovou. Šalda Zdence jako své přítelkyni vysvětloval svůj vztah k Svobodové a vždy ji hájil. „*Ona mnoho trpěla kvůli mně kvůli svému čistému přátelství, pro mne, jemuž bylo největším darem, který jsem kdy vzal; nízká bahenní zvěř, mloci a hadi, ji podezírali, lidé, nehodní rozvázat jí řeménky u obuvi, ji uráželi. Mám ještě dnes, kdy si na to vzpomenu, zoufalý, bídný cit, že jsem vstoupil*

⁵⁸ ŠALDA, F. X. a BRAUNEROVÁ, Zdenka. *Přátelství z konce století: Vzájemná korespondence F.X. Šaldy se Zdenkou Braunerovou*. Praha: Společnost F. X. Šaldy, 1939, s. 52.

⁵⁹ Tamtéž, s. 53.

⁶⁰ Tamtéž, s. 70.

⁶¹ Tamtéž, s. 76.

do jejího života jako kat a že jsem jí přešel přes cestu jen proto, abych na ní vrhl stín. Já jednu dobu těžko chápal její citlivost k slovu druhého a třetího;“ Na závěr ubezpečuje Zdenku, že mu velmi záleží na jejím úsudku: „*Mně je docela lhostejno, co soudí o našem styku celý svět – ale není mi lhostejno, jak ho nazíráte Vy.*“⁶²

Braunerová musela být Šaldou velmi přitahována. Byla ochotná pro něj udělat mnoho. Chtěla mu být na blízku a starat se o něj. „*Vždyť vaše přátelství je mi tak velkým dobrodiním, že nikdy ničím je nevyvážím. Čím to jen je, že pouhá myšlenka na některého člověka je takovým osvěžením?*“⁶³ Jednalo se opravdu pouze o přátelství? Nebo snad šlo o něco hlubšího?

Zdá se, že přátelství Braunerové a Šaldy bylo upřímné a kdyby do něj nevstupovala Svobodová, trvalo by určitě déle. Oba k sobě byli upřímní a svěřovali se se svými bolestmi a starostmi, které cítili. Šalda: „*Ale hlavně vím, že zájem na něčem, nebo na někom musí být vnitřní nutností a radostí – a není-li tím, je konvencí a nudou a ochuzováním života. Nejsem-li někomu radostí – nechci mu být ničím. Ždímat sympatii z někoho jako šťávu z citronu, nemiluju a nedělal jsem nikdy.*“⁶⁴ Je patrné, že si Braunerová se Šaldou velmi rozuměla. Chtěla s ním trávit čas, pomáhala mu, zajímala se o něj a snažila se mu zavděčit. V tomto případě Šaldy a Zdenky Braunerové se zdá, že spíše Braunerová myslela na to, že by přátelství mohlo přerůst v něco víc. Možná by k tomu také došlo, pokud by přátelství nebylo přerušeno žárlivou Svobodovou. Svobodová Šaldovi vyčítala jeho přátelství se Zdenkou Braunerovou a vynucovala si ujišťování o stále trvajícím náklonnosti. „*Jestlipak víte Vy ten zázrak, který Vám chci říci: že Vás stejně strašně miluju dnes, dnes jako před pěti lety? Jestlipak víte, že se chvěju před Vámi víc než první den, že mne vzrušujete jako vítr vodu, do nejspodnějších vrstev? Víte Vy, že já ve Vás utonul jako loď na moři, doslova? Rozumíte teď tomu slovu, jež jsem psal Braunerové? Vy jste ne docela rozuměla. Veliké nelze opakovat, psal jsem jí, ale jako ale jako odpověď na lacinou, troničkovou útěchu, kterou mi psala, na útěchu mládí. Ano, veliké nelze opakovat – s jinou. Ale s Vámi není nic krása než opakování, poněvadž je znovu – rození každou vteřinou, poněvadž zde to znamená: posvěcovat a vykupovat časnost věčností. Rozumíte teď?*“⁶⁵ Vidíme zde pravděpodobně odpověď na žárlivý dopis od Svobodové. Šalda se jí snaží ujistit o své lásce k ní.

⁶² ŠALDA, F. X. a BRAUNEROVÁ, Zdenka. *Přátelství z konce století: Vzájemná korespondence F.X. Šaldy se Zdenkou Braunerovou*. Praha: Společnost F. X. Šaldy, 1939, s. 91.

⁶³ Tamtéž, s. 109.

⁶⁴ Tamtéž, s. 136 – 137.

⁶⁵ ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 165 – 166.

2. 3. 2 Přátelství Růženy Svobodové s Františkem Skácelíkem

František Skácelík, osobní lékař a přítel F. X. Šaldy, byl spřízněný i s Růženou Svobodovou a jejím manželem F. X. Svobodou. Krátkou dobu měl za manželku sestru Růženy Svobodové Janu. Do sňatku s Janou byl Skácelík Svobodovou nucen, o čemž se můžeme přesvědčit v tomto dopise: „*Pozdní lítost R. Svobodové nad všemi popsanými truchlivými příhodami je příliš papírová. Když jsem jí dávno předtím objevoval rozvratnickou povahu osoby, o které píše, pokládala to za urážku celé rodiny a žádala dopisem i mé rodiče, aby zakročili proti mé neurvalosti a dovozovala, že nemohu jinak krivdu tu odčinit než – sňatkem. Rodiče vskutku zakročili v tomto smyslu, v jejím smyslu, jehož tendence byla jasná. Je to sice už trochu příliš osobní poznámka, ale není i ona výmluvná pro posouzení jakéhosi rysu zloby, který vždy v R. Svobodové cíhal i při veškeré její dobrotě, vskutku záslužné, jenže vyvíjené plně, až byl původní plán v bezpečí a prach v suchu.*“⁶⁶ Tento vztah však nevydržel a rozpadl se. Skácelík byl přesvědčený, že vina byla na straně Růženy, přeci jen jej do sňatku s Janou hnala a nebála se do toho zapojit ani Skácelíkovy rodiče. Jako lékař a přítel jmenovaných osob měl Skácelík možnost se seznámit s jejich životy a účastnit se jich.

Jak popisuje František Skácelík, dopisy Svobodové oplývaly lichotkami a asi mnoho lidí jimi bylo polichoceno a brali je vážně. Nebylo však jisté, jestli jsou tyto lichotky upřímné nebo mají ukrytý nějaký jiný smysl. Jak se dále v korespondenci ukáže, ať se jednalo o korespondenci s Františkem Skácelíkem nebo s F. X. Šaldou, nebyly úmysly jednoznačné. Skácelík cítil, že ho ve skutečnosti Svobodová podceňovala, ale v zájmu pracovním i osobním mu lichotila a ujišťovala ho svým přátelstvím. Skácelík zprvu uvěřil jejím sladkým řečem a až po několika ranách pochopil, jak je to s Růženinou upřímností.

Pravděpodobně nebyl jediný, koho Růžena využívala ke svým literárním pracím: „...měla své pověstné „notýsky“ napěchované jejich výroky, skutky, radostmi, žalostmi, kterých jim sama dost způsobila.“⁶⁷ Chvály a lichotky využívala, protože to byla její ochrana před nepříjemnými názory.

Skácelík byl zpočátku okouzlen tím, jak se na něj Růžena usmívala, pohlížela na něj, hovořila k němu, přesto však cítil chlad v jejích očích, a to v něm vzbuzovalo zvláštní pocit. „S těmito dvěma póly pocitů zápasil jsem ve styku s Růženou Svobodovou až do její smrti.“⁶⁸

⁶⁶ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 215.

⁶⁷ Tamtéž, s. 278.

⁶⁸ Tamtéž, s. 61.

Svobodová uměla dobře polichotit, v jednom takovém případě psala Skácelíkovi, až se sám podivoval jejím lichotkám za lékařské ošetření: „*Můj drahý, drahý Zajíčku, nemohu si na Tebe vzpomenout, Tvou drahou navrch tak klidnou tvář a Tvoje dobré oči a na všechno, cos pro mne dobrého a trpělivého udělal, abych neplakala.*“ Skácelík byl ještě více udiven, když zjistil, že nedávno Svobodová řekla jeho známému: „*...tak vy také znáte toho Skácelíka s falešnými a nemilosrdnými očima?...*“ Skácelíkovi však dále lichotí: „*Zajíčku, můj drahý Zajíčku! Srdce mne bolelo a bolí! Pozdravuji Tě tisíckrát a su Tvá vděčná, oddaná Růžena.*“ A v jiném dopise: „*Můj drahý libezný Zajíčku.... Děkuji za překrásné milé psaníčko... ..Ty tichoučký, milý, usměvavý koukale, pozdravuji Tě vroucně, vděčně a oddaně. Libá Ti ramínko Tvá R.*“⁶⁹

Skácelík k tomu dodává: „*Proč a odkud i tyto sladkosti, dnes nechápu. RS nežívala jich nikdy jen tak do větru. Byly vždy nástroji na lámání nějakého předpokládaného odporu v rodinné či literární věci. Zdobily-li talent R. S. různé ctnosti, přímota a upřímnost mezi nimi nebyly.*“⁷⁰

Svobodová uměla s lidmi manipulovat a využívala to ke svému prospěchu. Když se Skácelík rozhodl opustit zemi, Svobodová ho nepodržela, jak by se dalo očekávat od přítelkyně. Stále ho zrazovala z této cesty, protože k tomu měla pravděpodobně své důvody. Stejně tak tomu bylo, když Skácelík odjel do Štýrského Hradce nebo jinam, opět ho zahltla výčitkami. Vyčítala mu, že je zradil a odjel, že odešel, protože nemá nikoho rád: „*Proč jsem na tebe všechnu lásku vynaložila! A proč jsem za tebe trpěla!*“⁷¹ Řešila s ním rodinné problémy a chtěla, aby jí byl nablízku. Skácelík se však nenechal Růženou ovlivnit a dokázal si o ní udělat svůj obrázek. Svobodová chtěla se Skácelíkem udržovat styky, chtěla, aby za nimi jezdil a nebránila se ani výčitkám na jeho adresu.: „*Loni jsi k nám nepřijel, protože Ty o nás nestojíš.*“ A podpis „*Tua Rosa*“⁷² Co by na takový podpis asi řekl Šalda? Vždyť tak se podpisovala jemu!

Svobodová možná udržovala přátelství se Skácelíkem, protože jej považovala za rodinu. Měla pocit, že nemá nikoho z rodiny než ho, vzhledem k tomu, že byl určitou dobu manželem její sestry Jany a se svými sourozenci neměla dobré vztahy. Zvláště sestra Jana vyvolávala sváry. „*Já na tebe myslím se sympatií a chci ti dávno říci, že nemám ani bratra ani sestry, že jsem jich nikdy neměla nebo je ztratila a že mi je musíš nahrazovat Ty. Trpím*

⁶⁹ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 183 – 185.

⁷⁰ Tamtéž, s. 186.

⁷¹ Tamtéž, s. 186.

⁷² Tamtéž, s. 201.

tou rodinnou sirobou ustavičně.“⁷³ Jakmile se však objevily nějaké problémy, přikláněla se na stranu své sestry a hned se proti Skácelíkovi obrátila zády. Poutala je také práce. Probírali spolu literární záležitosti – co vyjde v založeném časopise, jaké rubriky tam jsou. Když chtěla Skácelíka stůj co stůj získat, aby přispíval do jejího časopisu, vychvalovala jeho talent a velmi se snažila: „*Zapomeň prosím, že jsme byli příbuzní, zapomeň všeho nenávislného, cos o mně slýchal vypravovat a myslí si, že jsem jen redaktor, který ctí tvoji myšlenku...*“⁷⁴

Jaký je rozdíl mezi těmito dvěma přátelstvími? Přátelství Zdenky a Šaldy se zdálo být upřímné, přestože od tohoto vztahu Zdenka asi očekávala mnohem více. Dokázala pochopit, že v jeho srdci je někdo jiný. Přátelství se Šaldou bylo pro ni významné. Braunerová neměla potřebu někoho stále očerňovat nebo mu něco vyčítat. Mezi Růženou a Františkem Skácelíkem již vše tak jasné nebylo. Skácelík cítil z chování a jednání Růženy neupřímnost a využívání v její prospěch.

Je patrné, že Svobodová ve svých přátelstvích nebyla příliš upřímná a přímá, a to ať už se jednalo o přátelství se ženami nebo s muži. Pokud něco potřebovala, dokázala se chovat příkladně, ale pokud nebylo něco podle její představy, dokázala člověka zahltit výčitkami a nebránila se ani pomluvám. Zřejmé je, že Skácelíka měla ráda, jak to vyplývá z některých výrazů, které ve své korespondenci se Skácelíkem užívá. Z jejích slov se zdá, že možná až příliš. Všimli jsme si, že některé výrazy, které v korespondenci využívá, jsou velmi neobvyklé až zarážející, když si uvědomíme, že je psala svému příteli. Jak by asi reagoval na tyto lichotky v dopisech její manžel nebo přítel Šalda? Ale Skácelík byl jiný, Růženu přetvářku a neupřímnost pochopil.

2. 4 Vztahy mezi mužem a ženou

Žena a muž vytváří nejdůležitější dvojici společnosti, na základě jejich vztahu vzniká rodina a rodí se děti. Vztah mezi mužem a ženou můžeme nazvat jako *specifický přirozený vztah*. Vztahy mezi muži a ženami nelze považovat za vztahy definitivní a uzavřené, z toho důvodu, že „*každý z účastníků takového vztahu může dříve nebo později potkat jiný protějšek, který ho zaujme a s nímž se pokusí navázat bližší kontakt.*“⁷⁵

⁷³ Tamtéž, s. 214.

⁷⁴ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 233.

⁷⁵ BEDRNOVÁ, Eva. *Cesty k lidem*. Praha, Horizont, 1990, s. 143.

Ne však každý již vytvořený vztah mezi mužem a ženou má stejnou kvalitu. Může se jednat o vztah, kdy se dvojice zná pouze letmo, může vzniknout například v práci, kterou oba navštěvují, školním prostředí, při sportovních či zájmových aktivitách. Jiným typem vztahu je ten, kdy se jeden pokouší získat druhého a navázat s ním partnerský vztah. Odlišné jsou také vztahy, ve kterých došlo mezi mužem a ženou k erotickému sblížení.

Důležité k navázání vztahu muže a ženy je moment seznámení. Většinou jsou seznámení náhodná, ale nemusí tomu tak být vždy. Příležitost k seznámení a navázání vztahu nabízí například různé společenské a zábavné akce. Významným prvkem při seznámení je bezpochyby přitažlivost, která je podmíněna mnoha různými aspekty. Zmínit můžeme vnější vzhled, tělesné proporce, nedostatky či přednosti daného jedince, úroveň vzdělanosti či také citové a rozumové aspekty. Při utváření vztahů mezi muži a ženami hraje roli také utvořený žebříček hodnot, muž či žena si pak na základě tohoto žebříčku vybírá nebo vyřazuje potenciální protějšek. Záleží však také na představě o délce známosti. Věci, které by člověk při krátkodobém vztahu nepovažoval za podstatné, by mohly naopak při dlouhodobém vztahu představovat překážku. Především na začátku vztahu, kdy může být člověk poznaným protějškem okouzlen, nemusí muž či žena klást důraz na rozumová hlediska, což pak může mít negativní vliv na daný vztah. Takový vztah pak po odeznění okouzlení a zamilovanosti může skončit špatně. Každé navázání vztahu by nemělo být pouze záležitostí citovou, opomínat by se neměl v těchto situacích ani rozum.

Co se týče aktivity při seznamování a navazování vztahů, bylo vžité, že muži představují aktivnější článek a stylizují se do role dobyvatele, zatímco ženy setrvávají v pozici pasivní. Tento tradiční model se v posledních letech začal proměňovat. Především mezi mladšími ročníky, kdy se dívky a ženy stávají v tomto směru aktivnější.

Pro partnerský vztah však není důležité, kdo začal s budováním vztahu, mnohem důležitější je zájem, který musí být na obou stranách a mnohé jiné kvality.

3 Vztah mezi R. Svobodovou a F. X. Šaldou v odrazu jejich korespondence

3.1 Vztah Růženy Svobodové s F. X. Šaldou

Jak již bylo zmíněno, v domácnosti manželů Svobodových se scházeli mladí literáti. Inspirativní setkání mladých spisovatelů vedlo Růženu Svobodovou k její vlastní literární činnosti a studiu světové literatury. Počátkem roku 1893 se mezi literáty objevuje i František Xaver Šalda, který se stane Svobodové celoživotním přítelem.

Nejednalo se o první setkání Svobodové a Šaldy. K prvnímu setkání došlo pravděpodobně o mnoho let dříve, v době, kdy bylo Růženě pouhých patnáct let. „*U kávy vytáhla z kapsy své neumělé verše a dala je posoudit – šestnáctiletému kritikovi. Student jí půjčil Svatopluka Čecha, vykládal jí o Zeyerovi, o Vrchlickém a o nové knize Svobodové. Pak se na mnoho let ztratili jeden druhému.*“⁷⁶ Seznámení Svobodové se Šaldou již popsal také Svoboda, který zmiňuje, že právě jeho knihu dal Šalda své sestřenici Růženě Čákové při setkání na čaji u strýce Kleinera na Smíchově. Tehdy viděl Šalda svou sestřenici poprvé. Snad se touto nákloností mezi sestřenicí a bratrancem Svoboda zpočátku vůbec nezabýval. Určitě netušil, že jejich přátelství nabude takových rozměrů.

Později se Šalda a Svobodová patrně potkávali při různých společenských akcích, měli tedy možnost vycítit, že jsou k sobě vzájemně přitahováni společnými zájmy či sympatiemi. K osudovému setkání Šaldy a Svobodové došlo roku 1893 v bytě u Svobodových. „*Svobodová ihned využívá příležitosti, kterou jí Šalda poskytl svým prvním dopisem, a nabízí mu své přátelství.*“⁷⁷ Zajímavé je, že Šalda přátelství přijal, vzhledem ke své povaze a nedůvěřivému postoji vůči lidem. Sice byl prvním, kdo započal písemný styk, podnět pro rozvoj vztahu se Šaldou vzešel však od Svobodové. Ta toužila po přátelích, chtěla lidi lépe poznat, poznávat svět, věci kolem sebe, z tohoto důvodu pravděpodobně chtěla i lépe poznat Šaldu. Růžena Svobodová měla schopnost lidi odhadnout. Pokud věděla, že by stykem s člověkem mohla něco získat, nebála se a hned toho dokázala využít. Je tedy možné, že mohla mít zpočátku podobné úmysly i se Šaldou. Šalda ji musel během literárního setkání nějakým způsobem zaujmout. Co naopak mohlo Šaldu zaujmout na Svobodové? Byla to snad její povaha, temperament nebo půvab? „*Měla velké modrozelené oči a nazlátlý, s čela*

⁷⁶ SCHWARZOVÁ, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách své žačky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 67.

⁷⁷ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 58.

*vyčesaný vlas. Byly zpytavé ty daleko zadívané oči pod světlým obočím. Ssály svět a pronikaly hlubiny lidí a věcí. A často v nich byl rozkošný lesk mládí. Tvář byla hebká a narůžovělá a byla na ní jemná mlha zrajících plodů. Byla to duševní, útlá a příjemná tvář, a přece tvář živá, proměnlivá, citlivá, plná nových a nových výrazů, tvář zrcadlící nejmenší dojmy. Za klenutým čelem byl celý svět moudrosti nebylo na něm ani jediné vrásky. Úsměv byl lehounce ironický i shovívavý zároveň ... Byla silná, nová, odlišná, strhující...*⁷⁸

Růžena uměla být okouzlující ve chvílích naplněných štěstím. Dokázala druhým pomoci, mnoho zařídit a neměla problém se pro někoho obětovat. Byla velmi starostlivá, vnímavá a toužila po vědomostech.

V poznání a získávání zkušeností, poznávání uměleckých osobností a jejich tvorby ji vedl a pomáhal právě Šalda. Rozšiřoval její zaměření z ruského realismu také na francouzskou a severskou tvorbu. Růžena o sobě stále pochybovala a vyznávala se z toho právě Šaldovi: „*Pozbyla jsem důvěry v sebe, jsem sebou deprimována, cítím se bezcenná, nicotná jako peníz vzatý z oběhu.*“⁷⁹

Dvojice se sblížila poměrně rychle. V té době měla za sebou Růžena pouhé tři roky manželství se Svobodou. Proč měla Svobodová pár let po svatbě potřebu sblížovat se s jiným mužem? Vždyť život s Františkem se zdál být dobrý, dal jí spoustu výhod, mohla se seznámit s novými lidmi. Svoboda musel být velmi tolerantním mužem, život s Růženu pro něj určitě nebyl jednoduchý. Dle jejího líčení byl velmi dobrý, laskavý, jemný a srdečný muž. Také velmi společenský, což postupně Svobodové vadilo a začala žárlit a opět pocítila, že se nachází v podřadné pozici. „*Co činilo F. X. Svobodu zvláště sympatickým, bylo jeho ušlechtilé pojetí přátelství. Komu je jednou věnoval, tomu je zachoval v dobách dobrých i zlých. Byl pravý opak F. X. Šaldy.*“⁸⁰

Růženiným „*základním rysem veškeré její činnosti byla vášnivá touha po životě; žádala mnoho, dostávala mnoho, ale stále neuspokojená, stále žíznivá, hnala se dál: v každém jejím citu, v každé její činnosti se objevovala touha po absolutnu.*“⁸¹ Toužila po absolutním naplnění svého snu po krásném a plném životě, toho se však nedočkala.

⁷⁸ SCHWARZOVA, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách svéžačky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 9 – 10.

⁷⁹ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Praha: E. Uhrová, 2008, s. 52.

⁸⁰ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 66.

⁸¹ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 61.

V začátcích vztahu jistě šlo pouze o přátelství mezi ní a Šaldou, což později přerostlo ve velmi hluboký milostný cit. V této době je Šaldovi 26 let, Svobodové o rok méně, poznávají v sobě partnery na celý život. „*Oba dva milují poprvé s plnou silou a uvědomělostí. Šalda si Růženu zamiloval jednou provždy; stala se jedinou ženou v jeho životě ne proto, že by se do žádné jiné již nebyl schopen zamilovat, ale žádná neměla ono výsadní postavení, žádné si nevážil tolik, aby před ní odhalil všechny své myšlenky, city, pochybnosti i bolesti, žádná mu nebyla tak blízká, protože pro jeho vlastní intelektuální vývoj a citový život neznamenal tolik co Růžena Svobodová.*“⁸²

Navázáním vztahu se Šaldou vznikl podivuhodný trojúhelník, tedy Šalda, Svobodová a Svoboda. Růžena věděla, že manželství nefunguje tak, jak si vždy představovala, možná právě proto se stále více upínala k Šaldovi. Jistě ji lichotilo, že byla pro Šaldu ženou jeho života. Potřebovala v životě někoho, kdo ji bezmezně miluje, obdivuje a vzhlíží k ní, přestože ona má manžela. Právě tímto mužem byl Šalda, který ji byl neustále na blízku, byl romantický, citlivý a jemný. Jeho city byla tak velké, že i když byl vážený a neúprosný kritik, k práci Růženy Svobodové byl velmi tolerantní a dokonce její tvorbu řadil do těsného sousedství Boženy Němcové a Karoliny Světlé. Svobodová potřebovala někoho, pro koho bude jedinečná, což se jí u Šaldu vyplnilo, získala v něm celoživotního ctitele.

Šalda se se Svobodovou sblížil tak, že s ní trávil velmi mnoho času. Zajímavé je, že Šalda netrávil čas pouze s Růženou, velmi často byl přítomen i její manžel František. Musel být obrovsky tolerantní, že připouštěl něco takového. Šaldu se naučil tolerovat „*coby přítele, respektive vsudypřítomný přízrak jejich manželství. Vždyť Šalda s nimi někdy i cestoval a trávil část prázdnin.*“⁸³

Svoboda tedy styku dvojice nebránil, přesto však upřednostňoval, aby se stýkali vždy v přítomnosti někoho dalšího, což samozřejmě nebylo po chuti Šaldovi: „*Prosil jsem Vás tolikrát, abychom spolu hovořili, sami na ulici, večer třeba. Mně bylo toho tolik potřebí, tolik potřebí. Každému, kdo miluje, je potřebí přítomnosti, styku, samoty, hovoru. Já nevěřím v odříkání v lásce – jen slabá láska to dovede. Silná na to umírá.*“⁸⁴ Otázkou však zůstává, proč Svoboda své ženě dovoloval vztah se Šaldou? Byl si jistý, že jej manželka neopustí? Byla zajištěna, mohla cestovat, pobývat na venkově, vedla klidný a společenský život, to vše by mohlo být odchodem od manžela ohroženo. Svůj vliv jistě sehrála i doba, ve které

⁸² MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 63.

⁸³ BITTNEROVÁ, Martina. *Spisovatelky a Erós: utajené životy velkých českých žen*. Praha: Daranus, 2011, s. 106.

⁸⁴ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 77.

Svobodová žila a která nebyla příliš nakloněna rozvodům. Navíc s manželem byli už sehraní v mnoha věcech. Svobodová si musela být všech těchto skutečností vědoma a tušila, že Šalda, vyznávající svobodu a s ní spojenou existenční nejistotu, nebude schopen dát jí to co Svoboda. Ale ani Šalda se nechtěl vzdát svého svobodného života, nebyl ochoten poskytnout Růženě právě to, co ona považovala za potřebné pro život.

Je pravděpodobné, že si Svoboda nebyl vědom obsahu dopisů, které si jeho manželka psala se Šaldou, některé byly opravdu zvláštní a mohly by v manželovi vzbudit velkou žárlivost.

Vztah mezi F. X. Šaldou a R. Svobodovou přetrvával až do smrti Svobodové, tedy do počátku roku 1920 a prošel mnoha změnami. Od vzájemných sympatií k přátelství a od přátelství k lásce. Nebyl to však vztah ideální a bez jakýchkoliv neshod. Velký podíl na tom měla složitá povaha Svobodové a její velmi častá nespokojenost. Jednou je při kontaktu se Šaldou Svobodová plná nadšení, lásky, citu, je svému Šaldovi oddaná a nemůže bez něj být. Za chvíli však Šaldovi něco vyčítá, dělá scény a projevuje se její sobeckost. Šalda jejími náladami trpěl a těžko se jejím výčitkám bránil: „*Nevím, jak přicházím k Vašim výčitkám. Já již patrně nebudu smět ani myslet, ani dýchat – vším Vás rozčiluji.*“⁸⁵

„*Je jisté, že první období vztahu mezi R. Svobodovou a F. X. Šaldou mělo pro oba největší význam: Svobodová potkává v Šaldovi ideového vůdce, který v mnohém formuje její další myšlenkový vývoj a jemuž se přes všechny krátkodobé snahy a odpoutání vždy znovu podřizuje, oddaného vykladače a propagátora svého umění, opravdového přítele a možno říci nejvěrnějšího životního druha.*“⁸⁶ City k Šaldovi však vnímá tragicky, zdá se jí totiž, že se v životě potkali příliš pozdě. Něco jí bránilo chápat vztah se Šaldou jako štěstí, které jí v životě potkalo.

Svobodová pravděpodobně nechtěla za každou cenu vztah se Šaldou posunout dál, či s ním rovnou žít, o čemž svědčí její deníkový zápis: „*Ty mne neznáš, ty mne přeceňuješ, tys mne vždycky přeceňoval. Já vím, tak nevyvratně vím, že by nebylo a že nebude strašnějšího zklamání, než kdyby se splnilo tvé přání. Byl by to konec víry, snů, iluzí o mládí, bylo by to pro tebe bolestné přetváření, bod v rozvoji, ale pro mne konec a smrt. Pak teprve za cenu mého života bys pochopil, že štěstí je jen touha, ne splnění.*“⁸⁷

⁸⁵ BITTNEROVÁ, Martina. *Spisovatelky a Erós: utajené životy velkých českých žen*. Praha: Daranus, 2011, s. 107.

⁸⁶ ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 11.

⁸⁷ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 70.

„Ze všeho nejvíc se bála rozčarování, nevěřila, že by společný život se Šaldou, jak na něj naléhal, jim přinesl klid a trvalejší soužití.“⁸⁸ Význam zde sehrál také jistě její odpor k intimitě a problém se někomu fyzicky oddat. Můžeme se tedy pouze domnívat, jaká jejich láska byla. Zda se jednalo jen o duševní souznění nebo i tělesné. „Není obrazu, který by podal tíseň a tlak moji touhy. Nevíš, co touhy po Tobě, co šílené touhy polibků a objetí! Nevíš, jaké napětí, jaké vysoké a silné chvění snů a slzí, extáze a štěstí! Takové nemožné sny lásky sním, takové štěstí zpitím slzemi a polibky! Cítíš, má svatá lásko, cítíš řetězy moji touhy, slyšíš teskný zpěv jejich narážejících členů? A věříš mi, vid', věříš nekonečnému proudu mojí lásky? Věříš neuvadání, neklesání milosti a vykoupení, které jsi dala. Já mám klečet v touze a víře a bez bázně u Tvých nohou. Já chci.“⁸⁹

Vztah mezi Růženou Svobodovou a Šaldou nebyl vždy stejně intenzivní po celou dobu jejich vztahu. Pravdou je, že ze strany Šaldy tato láska, obdiv a zbožňování trvalo po celou dobu, z Růženiny strany hrála velkou roli její náladovost a ve vztahu k Šaldovi tak stála nebyla. První stopy citového ochladnutí se objevují již v roce 1897 a dále přetrvávají až do roku 1907. Dopisy vyzařující lásku vystřídaly dopisy, z nichž je možné vycítit využívání Šaldy ve svůj prospěch. Svobodová se Šaldou vztah stále udržovala, přesto však je jiný než dříve. „Destrukce lásky R. Svobodové k Šaldovi začínala jejím strachem. Zabraňoval ji prožívat tuto lásku jako velké životní štěstí. Proto ji nikdy nepropadla úplně; ale nikdy jí na Šaldovi nepřestalo záležet a ochotně mu pomáhala ve všech životních situacích: trpělivě mu dělala ošetrovatelku, starala se o jeho jídlo, o jeho finanční zabezpečení, pečovala aspoň zdálky o jeho domácnost, hledala mu byt, kupovala nábytek, obstarávala mu hospodyně a byla vždy někde poblíž, kdykoli to jen seabeměně potřeboval. Přibližovala se mu však po celý život spíše jako přítel než jako žena, jak po ní Šalda sám nejhroucněji toužil.“⁹⁰ Toto vztahové období nebylo již tolik naplněno láskou, spíše bylo založeno na výměně uměleckých a literárních názorů. Vzájemné odcizení potrvá ještě pár let. Dojde však k něčemu neočekávanému, Svobodová potká jiného muže, a to J. S. Machara, který ji naprosto okouzlí, s čímž se svěří své přítelkyni Boženě Benešové „... jak ráda bych Vám povídala o tom úžasu a kráse, která se jmenuje Machar, kdybyste poslouchala. Vy se musíte s ním seznámit. Ochudla byste, kdybyste ho neviděla. A jak já jsem se opozdila! Mohl jsem ho znát dávno!“⁹¹ Vzájemné sympatie je k sobě na krátký čas připoutaly.

⁸⁸ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 70.

⁸⁹ ŠALDA, F. X. *Těžká samota*. Praha, 1969, s. 53.

⁹⁰ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 70.

⁹¹ MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha, 1975, s. 144.

Po letech citového odcizení si k sobě Šalda se Svobodovou dokázali najít opět cestu. Dlouholeté odcizení se do vztahu Šaldy a Svobodové promítlo, přesto se dvojice začala znovu intenzivně stýkat, a to jak pracovně, tak i přátelsky.

Zatímco Svobodová po celý vztah se Šaldou žila se svým manželem, Šalda se nedokázal plně oddat jiné ženě. I když se v jeho životě objevily i jiné ženy, jednalo se vždy pouze o vzplanutí. V období, kdy byl Šalda na vrcholu svých tvůrčích sil, stýkal se s mnoha novými lidmi, mezi nimiž byly i ženy. Přestože Svobodová nedokázala proměnit vlastní život, neustále zasahovala do Šaldova, chtěla mu být ze všech nejbližší a představa, že by pro něj jiná žena mohla být bližší než ona, je pro ni absolutně nepředstavitelná. Pokaždé dokáže Šaldu přilákat a připoutat k sobě. Svobodová neměla problém v dobách, kdy v životě Šaldy se objevila nějaká známost se do vztahu angažovat a Šaldovi jeho známost zatrhnout. Příkladem zde může být vztah se Zdenkou Braunovou.

Růžena Svobodová navázala přátelství s výtvarnicí Zdenkou Braunerovou. Braunerová byla obdivuhodnou ženou tehdejší doby, byla velmi cílevědomá a sebevědomá, měla rozsáhlé všestranné vzdělání, cestovala, tím vším Svobodové velmi imponovala. Byla to právě Svobodová, která Braunerovou seznámila se Šaldou, který podlehl jejímu kouzlu a začal se s ní scházet. Tehdy se opět projevila Růženina žárlivost a před Šaldou Braunerovou očerňovala. Sblížili se opět v době, kdy byl Šalda velmi nemocný a ony mu pomáhaly a vycházely spolu, jiny zase Růžena neoprávněně na Zdenku Braunerovou útočila a přátelství bylo u konce. Zdenka pochopila, že je nadbytečná a svou pozornost zaměřila na jiného muže.

„I další ženy nakonec pochopily, že se nevyplácí zakoukat se Růženě do Šaldy. Ta svým šestým smyslem každé jeho dobrodružství odhalila a snažila se jej přimět k okamžitému rozchodu. Žádná jiná proto nezískala čas být se Šaldou déle sama. Vždy se na scéně dříve či později objevila Svobodová a Šalda ji pokaždé poslechl.“⁹² Šaldu musel k Svobodové chovat hluboké city, když si nechal od ní zasahovat do svého života. Svobodová byla ve vztahu k Šaldovi velmi majetnická, protože ho chtěla pouze pro sebe a zcela mu zmařila naději na běžný partnerský život. V takových chvílích se projevovala její žárlivost, pokud člověk jí blízký věnoval pozornost i někomu jinému než jí samotné.

Šalda musel Svobodovou velmi milovat, po její smrti upadl do hluboké deprese. *„Nerozumím tomu, šílím; svět mně zpustl: ztratil jsem všecko. Není proč žít.“⁹³* Svou lásku,

⁹² BITTNEROVÁ, Martina. *Spisovatelky a Erós: utajené životy velkých českých žen*. Praha: Daranus, 2011, s. 110.

⁹³ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 262.

bolest a obdiv k Růženě Svobodové zvěčnil ve sbírce *Strom bolesti*. Jedná se o velmi silně emotivní verše, ze kterých vyzařují city, které Šalda k Svobodové choval. Z veršů je patrné, jakou ztrátu musel utrpět, když tak náhle a nečekaně jeho přítelkyně, i přes svoje zdravotní potíže, odešla. Pokud někdo o citech a náklonosti Šaldy ke Svobodové pochyboval, po přečtení několika veršů si uvědomí, co pro něj tato žena znamenala a jak to skutečně z jeho strany bylo. Do svých básní promítl své city, lásku muže k ženě, zároveň však smutek a bolest z velké ztráty.

Hned v první básni *Na božím srdci* na nás dýchne stesk a smutek, který v sobě Šalda po smrti Svobodové ukrývá. Autor nemůže uvěřit, že tu jeho nejbližší člověk není. Vše se zdá být v pořádku, všechno je, jak má být. Vše je na svém místě, jen Růžena je pryč a už se nevrátí. Pozoruje její věci kolem sebe – čepeček, šáteček, střevíčky:

*„A rozepsané jinde leží Tvé listy,
řádky po blance běží, jako by k cíli letělo kopí,
zrazeny náhle se lámou –
na chvíli, navždy?
Duch Tvůj ještě z nich srší,
pálí a žehne Tvá jiskra.“⁹⁴*

Přestože on stále fyzicky žije, píše: „*nejsem a nikdy jsem nebyl.*“ Věci kolem něj jej matou, vše nasvědčuje tomu, že se má Růžena každou chvíli vrátit. V básních myslí na setkání s Růženou, které jim oběma změnilo život. Je tomu tak například v básni *Díky a Řeka ohně*. Ve svých vzpomínkách se k tomuto významnému okamžiku vrací. Básní o tom, co se mu na Svobodové líbilo, čím ho zaujala. Právě v básni *Řeka ohně* krásně slova vyjadřují, jak rostla jeho náklonnost:

*„Před lety ze zraku Tvého do mne jiskra vyšlehla,
Z duše Tvoji spanilé
Vylil se do mne pramének světla...

A pramen vzrostl časem v proud,*

⁹⁴ ŠALDA, F. X. *Strom bolesti*. Praha: Ot. Štorch-Marien, 1920.

*jenž protékal mne celého
a mohutněl, jak mé staré břehy ledné podryval,
a ve vnějšek promítal svůj žár a jas
a jaseť tím v něm všecko prosvítit:
jen v jeho světle zřen, byl život životem,
a slovo teprve on objevil, jež dalo všemu řád a skla,
a bez něho byl pouhá hmota syrová a beztvárá
a hluše blekotavá tma.“⁹⁵*

Růžena se mu vryla do života, dala jeho životu smysl, uvědomuje si, že před ní jakoby vůbec nežil. Vzbudila v něm něco, co předtím neznal a nyní po její smrti si to ještě více uvědomoval. Po takové ztrátě mnohem intenzivněji vnímá, co pro něj tato osoba znamenala. Jeho láska dosáhla konečně klidu, našla útočiště u Boha. Přesto však úplně nezmizela, je všude a všim – propastí, oblohou, ohněm i mořem:

*„Já věřím, v dějích pozemského života žes účastna
a světlo k vítězství že provodiš:
kde klesá bohatýr, kde dítě hladoví
kde tvůrce vynálezce drtí bídy tíž,
kde pravda trpí násilí,
kde zahořel lid celou duší za velikým snem,
já věřím, žes tam přítomna, tam duch Tvůj popílí
a dobro, pravdu, krásu posílí.“⁹⁶*

„Byl to vztah osudový a hluboký. Neboť on to byl, jenž ji uvedl k pramenům moudrosti, vyjasňoval jejího ducha a žasl nad jejím rozvojem. Na podzim roku 1891 poznal mladou, zajímavou ženu s bouřlivou, horečně zrající a tvořící duší. A po 30 letech v první den lednový stál nad rakví veliké básničky. Neboť jenom on vedle Boženy Benešové dovedl Růženu Svobodovou ocenit a změřit. Byla mu nejkrásnější zkušeností, jako on jí byl největším darem

⁹⁵ ŠALDA, F. X. *Strom bolesti*. Praha: Ot. Štorch-Marien, 1920.

⁹⁶ ŠALDA, F. X. *Strom bolesti*. Praha: Ot. Štorch-Marien, 1920.

osudu. Dva rovníccenní lidé našli a spojili se v myšlence – dva lidé, kteří žili v posvátné vnitřní samotě bez osobního štěstí.“⁹⁷

Po smrti Svobodové se však stalo i něco zvláštního. Šalda přestal dávat najevo své přátelské city k zemřelé Růženě Svobodové. Byl pověřen pořádáním Růženiny korespondence a vydání souborných spisů. Svobodová si přála, aby po vydání spisů byl honorář rozdělen na polovinu mezi Šaldu a Svobodu. „...F. X. Šalda jeví úplnou lhostejnost k jejímu posmrtnému odkazu: korespondenci celou odevzdal prý ihned paní Boženě Benešové a vydání spisů přenechal úplně F. X. Svobodovi, ba, když ho jednou F. X. Svoboda, maje nedostatek času, požádal o korekturu zlomené sazby, odmítl.“⁹⁸ Což samozřejmě jeho okolí značně šokovalo, což je patrné ze vzpomínek Františka Skácelíka, který k této skutečnosti dodává: „...Nyní se mi nechtělo věřit, že by takto končila abelardovská historie této literární lásky, která byla pokládána za vzor oddanosti a tvůrčí harmonie.“⁹⁹ Jakoby se Šalda zbavoval všeho, věci i lidí, kteří mu připomínali zesnulou.

Bylo známo, že před Šaldou se nesmělo vyslovit nic proti Svobodové, on sám přečenoval její práci a teď po její smrti se začal stýkat s lidmi, kteří ji nijak neuznávali. Dokonce se proslýchalo, že přezkoumal svou kritiku díla Svobodové a téměř celé dílo odmítl. „Ukazovalo by to k tomu, že kritické dílo Šaldovo nerostlo jen z jeho povahových předností, ale také z jeho povahových slabostí.“¹⁰⁰

Šalda se rád obklopoval svými obdivovateli, nikomu však nezaručoval, že se brzy s nimi nerozejde. „Do hradu svého srdce nevpouštěl F. X. Šalda nikoho, ani R. Svobodové se nedostalo této cti.“¹⁰¹ Ano, z dopisů, které měl k dispozici přítel obou osobností, František Skácelík, to vyplývá, ale korespondence Šaldy a Svobodové svědčí o tom, že se mu Růžena do srdce hluboce vryla, a proto je pro laika dosti nepochopitelné Šaldovo jednání po smrti Růženy.

⁹⁷ SCHWARZOVÁ, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách své žáčky*. Praha: Společnost Českého Červeného kříže, 1940, s. 15 – 16.

⁹⁸ SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 264.

⁹⁹ Tamtéž, s. 264.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 265.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 273.

3. 2 Růžena Svobodová a F. X. Šalda v korespondenci

Jak již bylo zmíněno, písemný styk mezi Svobodovou a Šaldou začal v roce 1893. zdá se, že Šalda i Svobodová počítali s tím, že část jejich korespondence bude zveřejněna. Zvláště Růžena Svobodová pečlivě zvažovala, co může být z jejich korespondence uveřejněno. Jak uvádí její muž F. X. Svoboda v dopise jednateři Společnosti Šaldovy, Bedřichu Fučíkovi, v posledních letech života pořádala svoji korespondenci. Mnoho listů vyřadila a ty důležité dávala do balíčků.

Rozsáhlá korespondence Svobodové a Šaldy je uložena v literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze. Zachovalo se 998 dopisů Šaldových Růženě z let 1893 – 1917. Z korespondence Svobodové Šaldovi pouze 343 dopisů ze stejného období s několika přestávkami. Z těchto dopisů bylo do *Tíživé samoty* zařazeno 158 dopisů adresovaných Svobodové a 79 dopisů určených Šaldovi. Je tedy složitější vyvodit z korespondence některé informace, vzhledem k tomu, že v *Tíživé samotě* je mnohem více dopisů od Šaldy, ze kterých se můžeme pouze domnívat, o čem Svobodová psala. Dopisy proto na sebe nenavazují a mnohdy je těžké odhadnout, k čemu se slova v dopisech vztahují, když ještě navíc u většiny pozdějších dopisů chybí datum sepsání.

Po přečtení korespondence R. Svobodové a F. X. Šaldy je třeba se zamyslet, která slova a pasáže uvést, aby bylo možno pochopit vztah těchto dvou osobností a jejich vnitřní cítění. Je to těžký úkol, protože především dopisy Šaldy jsou přímo plny láskou, láskyplnými výrazy a opěvováním své lásky, přirovnáními, ale také výčitkami málo opětované náklonosti. Jsou místa, kdy by bylo třeba opsat celý dopis, aby bylo vidět, jak je Šalda plný svými city a jakou bolest mu působí občasná nešimavost Růženy. „*A tak celou duší jsem pochopil, jak jsi mi nutna, jak jedna a táž vlákna setkal osud na přízi našich duší a jak v jednom a témž nesmírném větru sténají a mrou naše koruny do nerozdělení a nerozpletení, do bolesti a rozkoše do sebe vrostlé a vzájemně proniklé, jako je u stromů, jenž se musejí pak porazit vzájemně, poněvadž jich nelze rozepnout od sebe.*“¹⁰²

Patrné je, že vzájemný vztah Šaldy a Svobodové byl několikrát přerušovaný v dopisech se poté vyvíjel od začátku.

¹⁰² ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 156.

At' se jedná o výjevy citů, o výčitky a žárlivost, Šalda své pocity nenapíše krátce několika slovy, ale dokáže svou radost, štěstí nebo žárlivost a beznaděj rozepsat velmi podrobně. Dopisy od Růženy Svobodové procházely změnami podle toho, jak se měnil jejich vztah.

3. 2. 1 Dopisy z let 1893 – 1895

Z prvotních dopisů je zřejmé, že se Růžena Svobodová s F. X. Šaldou seznamuje a poznává, píše si o zajímavostech z literárního světa, zaměřují se na literární díla, stejně tak si píše o lidech, kteří se literaturou zabývají a zajímají se o ni.

Vztah Svobodové a Šaldy nebyl zpočátku nijak blízký a důvěrný. Oba dva se ze seznámení a navázání vztahu těšili, což Šalda Růženě sám přiznal: „*Z přátelství, které jste mi loajálně a srdečně nabídla, mohu se bezpečně těšit.*“¹⁰³

Z počátečních dopisů je zřejmé, že byli k sobě tyto dva lidé velmi přitahováni. Proč by jinak mezi nimi vznikla tak bohatá korespondence, přeci jen se vídali velmi často. Dvojice se setkávala v domácnosti Svobodových a i při dalších společenských akcích, přesto si však Šalda něco nechával do svých dopisů. „*Právě proto Vám píšu, poněvadž v cizí společnosti jsem Vám to nemohl včera povědět.*“¹⁰⁴

Očekávalo by se, že když se Šalda se Svobodovou stýkal velmi často fyzicky, že jejich korespondence nebude tak rozsáhlá a častá, že si vše již osobně sdělili. Šalda se však v dopisech značně rozepisuje, a to samé očekává také od Růženy. „*Nakonec: prosím Vás, nezkracujte mne tak lichvářsky ve svých listech. Nepišťe na ty miniaturní karty, ale na pořádný arch papíru. Pro mne je Vaše korespondence trochu víc než tříkrejcarové psaní. Psát Vám je pro mne delikátní rozkoší.*“¹⁰⁵

Přestože byl Šalda „všudypřítomný přízrak“ Svobodových, neposílal ve svých dopisech pouze vzkazy Svobodové, ale i jejímu manželovi. A to právě takové vzkazy, které mohl při svých setkáních se Svobodou sám sdělit. Činil tak pravděpodobně kvůli tomu, aby snad měl důvod stále Růženě psát a důvod přijít do domu manželů. „*A ještě jednou vzkazuju pěkné poděkování Vašemu manželovi, že napsal tak krásnou věc, jako je „Rozklad““.*“¹⁰⁶

¹⁰³ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 18.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 17.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 22.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 23.

Postupně můžeme pozorovat, jak se jejich vzájemný vztah prohlubuje. Od počátečního seznamování si dvojice začíná vyměňovat dopisy důvěrnějšího rázu. Svobodová se začíná Šaldovi svěřovat se svým osobním životem, jak vyznívá z jeho odpovědi. Ukazuje se tak její nespokojenost s vlastním životem. „*Vy píšete: neznáte mne nebo neznáte toho někoho. To je zoufalé.*“ A hned dále zase: „*...vlastně mne nezná ani můj muž, ten nejméně. Mně se při tom rodí hned otázka: A znáte se sama?*“¹⁰⁷

Sblížení je patrné na části dopisu, který píše Svobodová Šaldovi: „*Já vám povím pravdu, co si myslím: My se nikdy neomrzíme, ani navždy nerozejdeme, my se snad unavíme. Ale jen na čas! Omrzet se nemůžeme, ani Vy mne, ani já Vás proto, že se vůbec neshodujeme v žádném bodě pod sluncem.*“¹⁰⁸

Otevřenější začíná být ve svých dopisech i Šalda. V jednom dopisu z počátku korespondence se svěřuje Svobodové se svými niternými pocity a přiznává, že si dosud s nikým takhle nepsal a nikomu se nesvěřoval: „*Já neměl nikdy přátel – jsem takový skepticky nespolečenský, nevniterný tvor. A Vám píšu takové analýzy, subjektivní problémy ...*“¹⁰⁹ Šaldu svíraly pocity a obavy, že Růženu brzy omrzí a ona jejich vztah ukončí: „*A budete vidět, že to budete Vy, která si mne zhnusíte – moje listy, názory atd. – a že to budete Vy, která mne odkopnete.*“ Přiznává se ě, že když pracuje, tak je silný a jistý, ale když jí píše dopisy, stává se z něj „*ubrečený, naivní kluk*“¹¹⁰.

Šalda si se Svobodovou psal dopisy dvojího druhu. Podle toho se také měnil pozdrav a oslovení v dopisech. Jednak to byly dopisy, kde rozebírali různá literární díla, zabývali se v nich popisem a charakteristikou postav a psychologií. Zaměřovali se také na autory literárních děl. Svěřuje se Svobodové se svými dojmy z četby některých literárních autorů. Šalda se v dopisech zaměřoval také na práce Svobodové a postavy v jejich dílech. Často se nad její tvorbou přímo rozplýval, dokonce nad každou její vytvořenou větou. „*Dávno jsem Vám to chtěl říci, jak Vy tvoříte větu. Víte, čím se mně zdají být Vaše věty? Lodi malované a řezané, sloní a zlatem vykládané antické umělecké lodi, ale položené ne na vlny vod, ale na vlny hudby nebo parfému.*“¹¹¹ Jednalo se o dopisy, které se mohly dostat do rukou nepovolané osoby. V těchto dopisech Šalda Svobodové vykal a oslovoval jí *Milostpaní*.

¹⁰⁷ ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 23.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 27.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 32.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 32.

¹¹¹ Tamtéž, s. 38.

Druhým typem dopisů byly dopisy důvěrné, které byly od začátku až do konce naplněné slovy lásky a stálým ujišťováním o své náklonosti: „*Já necítím nic, nic nevnímám než Tebe. A mylíš se, úplně se mylíš: moje láska k Tobě neklesá, mylíš se, přísahám Ti. Ona strhla dávno hráze, ji dávno nelze měřit.*“¹¹² Samozřejmě se to odráželo také přímo v oslovení dopisu, kdy už Šalda Růženu oslovoval *Růže, má lásko, můj Živote, moje Paní, Anděli či má Světice*. Tyto dopisy, byly naplněny láskou, každá věta, každé slovo: „*Ty víš, čím mi jsi. Já umírám touhou po Tobě, abych mohl ve sklonu hlavy a přilnutí rtů vyšeptat Ti všechny sny svoje, všechny myšlenky. Cítím, že je plno ve mně, co není zformováno a co bude zformováno jen Tebou. Něco, co stydne samo a umírá pod přílivem studeného vápenného denního světla a co čeká Tvého svatého slunného čistého tepla. A jaké Ty máš vonné sladké rty, rty, na kterých se rozsvěcí každý sen!*“¹¹³ „...*A tak, jak píšeš, ty moje milosti, můj zázraku a moje štěstí, jak jsme vysnili, vždycky, jak jsem snil, vždycky a provždy: Tvůj a Ty moje a pro život i pro smrt, jediný příliv dvojího srdce, jediný příliv dvojího mlčení v pochopení všeho tajemství života i hrobu. Moje, vid', sladká Paní, moje nehodného, milosrdná, vonná a zázračná Paní. Tvůj, k Tobě připjatý zdviženýma rukama, zlomenými sepjatými rameny modlitby a lásky. Po věky. Provždy. Tvůj.*“¹¹⁴ Ze strany Svobodové tomu nebylo jinak. Z jejích dopisů sálá láska a obdiv k Šaldovi: „*A já Tě miluju šíleně neobsáhle, miluju bez počátku i konce. Já čtu Tvé práce. Četla jsem včera celý den, tak zvolna, jako když se v rose koupám, Tvůj „Syntetism“, tu jasnou závratnou báseň všeho nejvyššího. A mně se chtělo, jako by to samo z řádek tryskalo, za každým slovem říci „drahý, drahý“. Miluji každé Tvé slovo, každé jako část i celek, a sama nevím, miluju-li ta slova proto, žes je psal Ty, nebo Tebe pro ta slova.*“¹¹⁵

Z dopisů je jasné, že Svobodová je ve svém životě velmi nespokojená, plná beznaděje a strachu. Zdá se, že potřebuje někoho, kdo ji bude chránit, i když sama neví před čím. Někoho, kdo ji bude chápat a s ní i tu bolest a strach v duši prožívat a někoho, kdo ji bude milovat a všechny pocity s ní prožívat. „*A vím, že není k Tobě cesty ulicemi a stádem, ale jen tím vlahým deštěm slzí nejvyšší lásky. A život, budoucnost, všechno se změnilo, prozářilo, očistilo. Modlím se, bez ustání se modlím a chvěju a pláču v nesplynulých v slzách, rozhořelých slzách. Modli se mnou. Projdeme spolu tím ohněm, který svítí, ale nezapaluje, který je lehký jako ranní květy, lehký a svatý jako Tvá políbení v starém kostele v začernalém*

¹¹² ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 52.

¹¹³ Tamtéž, s. 56.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 60.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 50.

loubí před zaskleným oltářem. Vzpomínáš? ¹¹⁶ Její nespokojenost plynula také ze soužití s manželem, které ji nenaplnovalo a neuspokojovalo, neplnilo její očekávání a stále pociťovala z jeho strany nezáměr. Proto se přimkla k člověku, se kterým mohla rozprávět. „A já Ti rozumím, já Tě chápu jako Ti nikdo nikdy nerozuměl, protože Tě tak nikdo nikdy nemiloval. ... A já tou pravdou miluji Tvé myšlenky, jich vznikání, jich tok a mohutnění právě tak, jako jsem si vždycky hnusila práce F. (myšleno F. X. Svoboda), ty ořezané vrby na mezích... ¹¹⁷

Svobodová se ve svých dopisech zmiňovala o svém manželovi F. X. Svobodovi, vždy z toho číselu nechuť a nezáměr o něj. Je jasné, že byla přesvědčená o nezáměru manžela o ní. Cítila, že se o ni manžel nestará, nezabývá se jejími pocity, nevěří jejím pocitům, nemluví s ní o nich a nechápe je na rozdíl od Šaldy. *„Já jsem Ti taková divná. Mám dny, kdy mne nic nebolí, jsem i veselá a povídám pohádky, takové strašné pohádky, které narychlo vymyslím a on prosí, utíká, abych přestala. Já vím, že je to o mně, říká, poznal jsem to.... Někdy se mi chce lidí, jindy je nenávidím. ...A pláču, že nemohu k Tobě, že mne nevysvobodíš z těch úzkostí. A pak mi zase on dá nějak najevo, že mi nic není, že doktoři nic neznají. A neví, že jsem tam byla bez něho a že kdyby zdraví mé leželo v rukách lékařů, on že by mne nechal zahynout. ¹¹⁸*

Svobodová se zprvu bránila tomu, že ji F. X. Šalda tak zaujal, měla strach z poznání svých citů: *„A připomněla jsem si první večer, kdy z černých nakupených mračen vyšla Tvá krásná, jemná, hluboká, ale nikdy poznáním nenasycená hlava, a já se jí lekala, její síly, jejího kouzla....a já musela několikrát za večer odejít a prosedět chvíli ve tmě v pracovně a vydychnout..... A když jsi odešel, já znovu prosila: „Pozvi, koho chceš, jen jeho ne, já se bojím, jeho se bojím!“ A muž se mi vysmál: „Chlapce se budeš bát, ty, taková stará, vážná, usedlá!“ ¹¹⁹*

V dopisech si vzájemně vyčítali své chování před lidmi. V takových chvílích se k sobě snažili chovat více odměřeně, aby nevznikaly pochybnosti o jejich vztahu. Svoji náklonost k sobě se snažili tajit, ale pokud byl některý z nich chladný a odmítavý, hned si to ve svých dopisech sdělili: *„A v neděli jsem nebyl krutý. Nic, nic. Ty. Ano. Ani házet nedovolilas po sobě, na pohledy neodpovídala, ruku mi vytrhla. Ano. A smála jsi se tak studeně, tvrdě,*

¹¹⁶ ŠALDA, F. X. *Těžká samota*. Praha, 1969, s. 45

¹¹⁷ Tamtéž, s. 50.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 58.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 49.

vzdáleně. Takový smích nervózního, v mrazu honěného větru. Ty ho znáš, děsně. Rve a pálí. A klesnout hlavou do podušek a stisknout je nad hlavou a bez dechu a bez zvuku a bez slzí padat do tmy a do bezvědomí. A chtělo se mi Tobě padnout k nohám a zlíbat ruce, vtisknout hlavu do trávy, kterou jsi šlapala. A nic nevíš, nic, jak Tě miluju a jak umírám touhou nedostižného, skrytého, nedostupného. ¹²⁰

Obsah dopisů, které Svobodová psala Šaldovi, odpovídal změnám jejich nálad. Zatímco jeden list byl plný lásky, v druhém mu již psala samé výčitky a stesky. Dávala najevo zklamání z jeho činů, z jeho jednání. Objevovali se výčitky, proč Šalda za ní nepřišel, proč jí přestal chápat a rozumět: „Kdybys znal ty šílené záchvaty strachu, toho přívalu pocitů, jaké musí mít odsouzený v předvečer popravy. Tu hrůzu něčeho neodvratného, neštěstí horšího smrti. Mně nikdo neporozuměl. ...Ke komu se mám utéci, když mně nechce nikdo porozumět a když poctivost světa je jiná. A Ty? Ty? Proč Tys přestal mne chápat. Proč jsme si v tom jediném bodu neporozuměli. Proč. Proč morálka Tvá a má se tak různí...“ ¹²¹

A dále ve svém dopise Růžena dodává: „Kdyby se Ti chtělo jen duševních rozprav, jen toho života, jsem hotova všeho se zříci a pak mám i odvalu zařít to tak, abychom se vídali jako dřív často, a ubránit se celému světu. Chceš-li druhý život spojený, pak stojí na zemi, ve společnosti, na hlíně a hroudě a s nimi se musí počítat. Doufám, že to vysvětluji dnes naposled...“ ¹²²

Závěr tohoto dopisu ukazuje, jak velkou měla Svobodová potřebu někoho blízkého, citlivého, jemného, a to v tu dobu F. X. Šalda splňoval. „Libám Tě, hebké rty Tvé, milé a chladné! Ty znáš své kouzlo, Ty víš, proč se chceš sejít, Ty víš, že pak se podrobím všemu. Ty! Ty! Ty!“ ¹²³

3. 2. 2 Dopisy z let 1895 – 1897

Druhé období písemného styku mezi Svobodovou a Šaldou se nese v poněkud chladnějším tonu, přesto ale zdvořile. Šalda chválí Růženinu práci a přeje jí zasloužený úspěch. Také Svobodová píše dost opárně: „Nehněváte-li se na mne (a já opravdu nevím),

¹²⁰ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 56

¹²¹ Tamtéž, s. 73.

¹²² Tamtéž, s. 74.

¹²³ Tamtéž, s. 75.

prosím Vás uctivě, pročtete tu práci... Nechcete-li mi vyhovět, prosím uctivě, abyste to poslal po sluhovi zpět. Nepošlete-li, budu to považovat za srozumění. ¹²⁴

Zklamání a počáteční odstup mezi dvojicí netrval však příliš dlouho a opět se více sblížila. *„Duše má drahá, od včerejška bije a zmítá mnou touha běžet k Tobě a zlíbat Tě a vyplakat se u Tebe. Ty ovečko drahá, které nerozumí nikdo a která jsi nenašla na té zemi louky pro sebe a vody ne a stínu ne.* ¹²⁵

Ve stejném dopisu se Šalda zabývá rozchodem. Chtěla snad Svobodová vztah se Šaldou omezit či úplně ukončit? *„A má to smysl rozejít se? Rozejít se mohou lidé, kteří se neprolnuli. Ale my? Jak rozejít? Neponeseme každý kus druhého a podstatu druhého v sobě? Vždyť naše já už není naše, je všechno dvojitě, doplňující se, necelé. Já nemohu pomyslet na nic, abych hned necítil Tvůj vliv, který vede mé oko, zabarvuje duši, určuje pozici. Jak se sobě ztratit, když nejsme sami, když nejsme ohraničení již? a jak ztratit, když všechno volá a připomíná a odtržené části bolí a stůňou a tíhnou k spojení? Odloučení by šlo držet snad chvíli, snad i život, ale pak, pak už zloba vůle padne a uvolnění otroci rozběhnou se směrem své touhy - co zbude pak z umělých hradů chladu a pýchy. Nezbude kamene na kameni. Pro mne to slovo rozloučení a rozchod nemá smyslu. Moje svíčky nedohořely a nedohoří. A komu mne odkazuješ? Což lze duši odkázat jako plášť? A Ty opravdu věříš, že bych to všechno, to naše mohl opakovat, jinde jindy? Což jsou možny v duševním světě kopie jako v hmotném? A což není všechna cena toho v tom, že to musí zůstat jediné a při prvním pokusu opakování že to klesá pod nulu? Ach, jaká marná slova všechno...* ¹²⁶

Další dopisy ukazují, jaké depresivní stavy a nespokojenost Růžena prožívala. Jak opět vyčítala F. X. Šaldovi jeho chování před ostatními, žárlivost z toho, že se věnuje i jiným lidem. Vadilo jí, s kým se stýkal a obhajovala své přátele. Viděla kolem sebe samou faleš a klam. *„Já jsem hotova unést všechny strasti druhého, ale pak musím vidět něco jiného než ten falešný poměr, jaký je mezi mnou a nimi a který nemá nic duchového. Oni oba jsou mi zavázáni. A oni to cítí. A mně to dávají najevo. „Já k Vám musím být pozorný,“ mluví Pelcl, „Vy jste si nedala honorovat tak dlouhou práci!“ A mně je mdlo od tohoto jediného přátelství. Já je koupila penězi...“ „A pak mně je odporný Machar s tou svou vůlí vyniknout. Však i má faleš skončí. Vše, co jsem pro ně cítila, bylo zřejmé. Já vlastně hrála, jen abych mohla uvidět*

¹²⁴ ŠALDA, F. X. *Těžká samota*. Praha, 1969, s. 79

¹²⁵ Tamtéž, s. 81.

¹²⁶ Tamtéž, s. 81.

Tebe. ...Ty a Machar! On, takový vnější člověk! Kdybys znal jeho soukromý život, jeho jako člověka, cítil bys to pozlátko, tu faleš reklamy!“¹²⁷

Zrovna tak F. X. Šalda ve svých dopisech stále mluvil o své bolavé duši. Dopisy v tomto období jsou více jak láskou naplněny stížnostmi, sebelitováním a výčitkami. Svobodová žárlila na Šaldův přátelský vztah s Březinou, chtěla, aby se věnoval a věřil jen jí. Nechtěla se s nikým o Šaldu dělit, obviňovala Březinu ze lži. „*Já myslela, že jsme jedno. A my jsme si daleci na kosmické lokte. Místo ženy, jen ono samo, na to stačí tisíce jiných, a ono, které jsem myslela, že zaujímá, zaujal zcela Březina. Před nimi přede všemi jsi mne umluvil, protože jsem vůbec hlasem a horečnou hlavou nestačila na debatu a za nimi jsi mi svědčil, až když odešli! Mluviš se mnou buď jako s dámou, nebo jako s nemocnou.*“¹²⁸ Svobodová pomlouvá Březinu a snižuje jeho literární schopnosti. „*A teď Ti povídám a sama za sebe, že Březina sprostě nápodobí Francouze, že píše, protože čte. ..., ten zaujal místo mé u Tebe. My se tak dlouho neviděli a on zatím Tě objal, Tebe prostoupil. Ať je místo pro mne vedle něho nebo ne, já nechci se s nikým dělit a ne dokonce s Březinou.*“¹²⁹

Dále ve svém dopise poukazuje rozhořčeně na to, že ona do své tvorby dává vše, celou svoji duši a musí vyslechnout kritiky na své dílo, zatímco Březina žije z cizího a má Šaldovu podporu. „*Co je po zítřku, kdy přijdou jiní lidé, kteří poznají své od kradeného, co je mi po zítřku, v němž není už pro mne slunce. Proč jsem to, šílená, dělala, proč, láskou k Tobě, proč, láskou k umění? Já Vás tak snadno mohla obelhat, když Vás obelhává Březina. ...Já všechno dala Vám. A co z toho mám. Jsem sama! zastrčil jsi mně pod jiný nápis. A já jsem tam mezi těmi druhými, vedle těch Březinů tak báječně opuštěná.*“¹³⁰

V dalším dopise však už odprošovala Šaldu za svá slova, za to jak na Březinu žárlila. „*Já Tě tak mučila. Ale já tolik žárlila na Březinu, já tolik žárlím na Baudelaira. Já musím být v duši Tvé sama. Já nikoho nechci, s nikým se dělit nebudu. Sama, sama a sama s Tebou a u Tebe. ...Já Tě miluju tak hrozně, k umučení, jako první křesťané svého Krista. Já jen mukami a strachem to neříkám, ale je to všechna duše má, která Tebou dýchá. Tak neobsáhle a s takovou touhou! Můj jediný svatý, lásko má!*“¹³¹

¹²⁷ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 88 – 89.

¹²⁸ Tamtéž, s. 92 – 93.

¹²⁹ Tamtéž, s. 93.

¹³⁰ Tamtéž, s. 93.

¹³¹ Tamtéž, s. 94.

Zdá se, že to samé vyčítal také Šalda Růženě. Vadilo mu, že tráví svůj pobyt v lázních s jinými muži. Za zamyšlení stojí pasáž: „*Já v Krejčím hledám vyššího Tebe? A v Pelclovi? Což v Pichlovi? Ne? A já Ti povídám, že mi není nikoho třeba a že nikoho nehledám... ..Za to, že v Zellu nevystavěli pro mne hrad na skále, nemohu, ani, že si nemohu platit jako nikdo sama celé lázně a vyhnat hosty.*“¹³²

Mezi Šaldu a Svobodovou začali vstupovat problémy spojené s tím, že každý hájil své přátele, se kterými spolupracoval. Každý hájil toho, jehož pracovní způsob a styl mu více vyhovoval, toho, jehož myšlenky sdílel. U Šaldy to byl například Březina, Růžena zase obhajovala Pelcla¹³³. Svobodová chtěla, aby Šalda spolupracoval s těmi, které Svobodová uznávala: „*Pelcl je pro mne hodný člověk, kterého mám upřímně, prostě ráda. Tys mne s ním seznámil, on o Tobě vždy krásně mluvil a mluví i teď On trpí Tvým odloučením Přála bych si velice, abys zase svázal tkaničky svého tak lehce zapečetěného přátelství. OnTě nekopnul, ani jsi mu nezevšedněl, fabuluješ. Jsi podrážděný, nedůtklivý a také jako majestát. Sám smíš sice všechno, jiný ne.*“¹³⁴ V dalším dopise opět pokračovala s ospravedlňováním Pelcla: „*On chudák přišel zcela nevinně pro mne do této hrubé aféry, která mne jako každý nový Tvůj rozchod s někým deprimuje...*“ (Růžena Svobodová myslela na Šaldův odchod z Rozhledů). „*...Podívej se, jak jsme my různí. Já neznám člověka, s kterým bych se hněvala, a neznám skoro člověka, s kterým bys Ty se nehněval. A mně se zdá, že mně to děláš úmyslně a nic z toho, o co jsem Tě prosila, nesplníš. Tys pro mne neustoupil ani od jedné jediné své záliby. Můj vliv, má přání na Tebe nikdy nepůsobila.*“¹³⁵

Růžena Svobodová těžce nesla, že Šalda již nechce pro Rozhledy pracovat, ale že chce psát pro Literární listy, které znevažovala „*Možno, že je odporné se stýkat s lidmi v Rozhledech. Ale vždyť do kritik Ti nemá kdo co mluvit a jinak se s nimi nemusíš stýkat. Dlouhý je slušný tím, že nerozkazuje, ale protože je zloděj a tupec a ví, že se na něho může ze všech stran, proto mlčí. Častý styk s lidmi jakýmikoliv je vůbec hnusný, ať je to ten nebo ten. Nepočítej ho a nebudeš ho musit končit.*“¹³⁶ Při této příležitosti vzpomíná také na Zdenku Braunerovou a na jejich spor: „*Se Zdenkou Braunerovou jsem byla hotova za dva dny. A dřív to trvalo léta, než jsem poznala určité rysy.*“¹³⁷

¹³² ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 96.

¹³³ Josef Pelcl, - český nakladatel, vydavatel, publicista a zakladatel revui Rozhledy.

¹³⁴ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 98.

¹³⁵ Tamtéž, s. 113.

¹³⁶ Tamtéž, S. 114 – 115.

¹³⁷ Tamtéž, s. 114 – 115.

Jeden z dopisů z tohoto období vypovídá o tom, že Růžena byla velmi rozrušená a opravdu těžko se vyrovnávala se svým životem. Z jedné strany doléhala na Svobodovou práci, kterou milovala a pro ni chtěla, aby Šalda udržoval styky s jejími přáteli. Z druhé strany pak život v manželství se Svobodou, který ji neuspokojoval. Měla pocit, že se jí málo věnuje. Je zajímavé, že z dopisu naopak vyplývá, že Svoboda o ni zájem má i o její práci: „Pravil, že píšu práci, ale to, že jsem řekla, nebudu-li mluvit s Tebou, že ji nenapíšu, neřekl. Řekl: Já sám tedy budu o ní s Tebou mluvit.“¹³⁸ Můžeme si tedy domyslet, že F. X. Svoboda měl zájem o svou ženu a asi se mu moc nelíbilo, že chce stále všechno řešit jen se Šaldou. Lze si také povšimnout, že manžela nazývá - on: „Já nemusím žít jako on, ne, to, co jemu štěstí, je mně morem. Já toužím po světle, po slunci, po Tobě, můj bože. Jen dovedu-li Ti stačit.“¹³⁹

V jednom z dopisů v roce 1895 píše Svobodová Šaldovi o rozhovoru se svým mužem. Rozhovor se týkal scházení se Šaldou a jejího soužití s F. X. Svobodou, ale k žádnému závěru nedošlo. „Mluvila jsem v sobotu o Tobě s ním. Chtěla mu všechno říci, ale on nedopustil. Nechtěl, abych vyslovila to, co by přeměnilo celý jeho život v novou vnější formu. Nabízel kompromis. Řekl: „Scházejte se dvakrát týdně, já proti tomu nic nemám, já půjdu s Vámi rád dvakrát týdně.“ Mluvili jsme dlouho, ale já nic nevyjednala. Nic nepokročilo. A mně bylo jasno, že nemohu přejít z ruky do ruky, že musím být dříve sama volna, aby ne jiný, ale já sama nad sebou rozhodovala. A řekla jsem: „Ne, já nechci tohle všechno. Pusť mne na svobodu, pusť mne jako zajatého ptáka.““¹⁴⁰ Z toho vyplývá, že Svobodová nepomýšlela na to, že by žila s F. X. Šaldou v jedné domácnosti, jak si představoval Šalda. „Já věřil, že přijde den a že je docela blízký, kdy budu žít s Vámi bez odloučení, den co den. Jak to mělo přijít, nevím, ale já žil vírou, že co den, to dělník připravující dráhu tomuto snu. A věřil jsem, že i Vy jej sníte a jinými dělníky z druhé strany připravujete a uspišujete setkání.“¹⁴¹

Vztah mezi Růženou a F. X. Šaldou byl stále více napjatý. Růžena mu v dopisech vyčítala, že úmyslně nesplní nic z toho, co si ona přeje. Vadí jí, že se chová podle svého úsudku. Ujišťuje ho o své náklonnosti k němu, ale zároveň dodává, že se do něj zamilovala, když byl jiný. Korespondence mezi Svobodovou a Šaldou stále probíhala, ale dopisy už nebyly takové důvěrné, byly naplněny obavou a výčitkami.

¹³⁸ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 99.

¹³⁹ Tamtéž, s. 100.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 109.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 147.

Jejich city byly pobouřeny, rozrušeny. Jinak by asi nepsala Svobodová ve svých dopisech: „*Pane, zamkne-li se kdo z nitra a pak řekne „dál“, víme, to „dál“ je jenom reminiscence.*“ Stále však z dopisu vyznívá, že spojuje citový vztah s prací, že rozkol by jí tak neležel na srdci, kdyby ho ke své práci nepotřebovala. „*Pro Ženský obzor jsem chtěla Vaši práci, aby tam nebylo tolik slov. Nedáte, nedáte! Vy jste uzamkl za sebou dveře.*“ Ale vzápětí si uvědomila, že se jí Šalda vzdaluje a její dopis má jiný smysl. „*Prosím Tě, odpusť mi, nebudu tě mučit, nezotročím Tě tak na duši svým vzdorem. Víš, ona je to jenom pýcha, ta moje „d’ábelská pýcha“, jak jsi říkal, a pak strach, abych včas vycítila okamžik, kdy mne přestáváš mít rád.*“¹⁴²

V dopisech rozebírali vedle literárních témat také osobní věci, vzájemné odcizování, jejich příčiny a opět se objevovaly stále častěji výčitky: „*Vy věříte v ty, kteří neviděnou rukou lámou nás jako křehké stonky květin a nechávají nás vadnout, Vy věříte na určení a osud. Vy se nemůžete ke mně vrátit, protože Vaše zraky hledí v jinou hlubokou dál...*“¹⁴³

Z části dopisu Šaldy Svobodové je jasné, značné odcizení: „*Milostpaní, děkuji Vám za list, ačkoliv, nebo spíše proto, že vím, že Vás k němu nepudila vnitřní potřeba, nýbrž ten vnější fakt, že jste trochu hazardně mi dala slib, že budeme v listech trochu diskutovat. Myslíl jsem již vůbec, že mi nebudete psát, že jste utonula v radosti lehké dálky a lehčího zapomenutí...*“¹⁴⁴ Šalda poznal, že se mezi nimi něco změnilo. Chování a jednání Šaldu velmi bolelo. „*Mám nejtrapnější dojem z včerejšího večera a ničeho si více nepřeju, než aby se již neopakoval. Já vím zcela dobře, čím Vám dnes jsem. Já vím, že jsem Vámi pohozen do příkopu u cesty, já to vím příliš dobře, než abyste mi to musila dávat najevo včerejším způsobem, než abyste mně musela pro posměch duševních dětí pohazovat k tomu ještě blátem. Já snesl od Vás rány nožem i rány kamenem, ale já nesnesu bláto. Snesl jsem mnoho bolesti, nesnesu posměch. Já vím, kde jsem dnes, že nejsem nic Vašemu srdci, Vašemu duchu, Vašemu společenskému taktu. Víím, že v širší společnosti vyhýbáte se mně, bojíte se, aby ani můj stín na Vás nepadl. Já vím, že jsem prohrál všechno a na celé čáře. Já ničeho nedoufám a nic nečekám. Já žiju černé dny bolesti. Já odklízím zbořeniště ve své duši, vytahuju mrtvolu ze sutin a pohřbívám je...*“¹⁴⁵ Odcizení nesl velmi těžce, stejně jako to, že o něm Růžena nepěkně mluvila. Důvody odcizení a změny v chování Růženy nejsou jasné. Pravděpodobně to bylo její nestálou povahou, možná ani ona sama nerozuměla svému chování. Mnohdy se se

¹⁴² ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 117 – 118.

¹⁴³ Tamtéž, s. 123 – 124.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 124.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 127.

svými blízkými rozešla jen kvůli maličkosti či svému přesvědčení. F. X. Šalda toužil a přál si, aby si spolu pohovořili duše k duši, tváří v tvář. Chtěl si různé věci vyjasnit, ale nedočkal se. Nedočkal se ani přímých odpovědí v dopisech, jen jak píše „*odpověď nepřímá a v narážkách.*“¹⁴⁶

Šalda dal do jejich vztahu, co mohl, ale Svobodová to však viděla jinak: „*Já dal celou svou duši - at' malou, at' velkou, ale celou – na ni jsem stavěl kapli své lásky... ..Vy píšete: zbořili jsme všechno, je třeba vystavět všechno znova od základu. A já rozumím: Já nic nezbořil, zcela nic. Ta kaple mé lásky zůstala stát celá, já ji jen zazdil, dveře i okna jsem v ní zazdil, do tmy ji pochoval, abych nemohl do ní chodit již nikdy na modlitby, snít a bít se o její chladné dlaždice. Vy chcete nový život na nových základech. A já nevěřím v žádný nový život. Co je to nový život? Mně jsou to slova. My jsme my, duše naše jsou stále z téže látky, jaký tedy nový život? A ten můj starý byl zcela krásný, byl jediný při všech mukách a já nevezmu jiného mimo něj. A na jakých nových základech? Já nemám jiných, než jaké sem dal, já nic jiného nemám již, já dal do toho, co Vy dnes rozkopáváte a boříte, svoje všecko, celou svou duši, celou, celičkou, celé své srdce...*“¹⁴⁷

Šalda vypočítával Svobodové, čím vším ho ranila a podle jeho slov je vidět, že se s touto vzniklou situací nedokázal vůbec srovnat. „*Umírat žízni je strašná věc a touha je žízeň duše. Po velkém napětí velké klesnutí a duše lítá a tancuje jako míč mezi Touhou a Nudou. A rána a zas rána. Hú...ne, to nechci již žít a nebudu. To vypráská z člověka poslední krůpěj radosti a síly a víry a vůle a všeho. Ne, to ne. A ta tupost na mozku, ten tlak, ten tlak.*“¹⁴⁸

Těžce také nesl to, že Svobodová stále žila se svým mužem a že s ním hovořila o tom, o čem dříve vedla rozhovory se Šaldou, a to především o své práci. Že něco vytvořila i bez jeho pomoci, že s F. X. Svobodou chtěla žít v klidu a bez hádek. Žárlil, protože k sobě zvala společnost, ve které on nebyl a žárlil na F. X. Svobodu, že nad ním zvítězil. „*...já podlehnul jemu (F. X. Svobodovi), jemu, který neměl nic než drzé surové ruce a urputné čelo. Já poznal od první chvíle, kdy jsem mu podlehnul. A pak všechny ty fáze zápasu s ním o Vás – nepřímého, nerovného – kde on na Vás působil stále, slovem, stykem, vším, celou minulostí a celou přítomností – a já mrtvým slovem v listě. Já věděl, že padnu. Ale to věděl jen rozum, srdce o tom nechtělo vědět. Ono dělalo, jako by dřímalo... Já prošel mukami žárlivosti, já*

¹⁴⁶ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 128.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 130.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 131.

řval se o Vás s ním, se společností, s uměním, se vším.“ Nejvíce však Šaldu ranilo, když se dověděl, že o něm Svobodová nepěkně mluvila: *„...kde jste mne nazvala sprostáčkem, na kterého se musí také po sprostu.*“¹⁴⁹

Korespondence neustává ani ve chvílích, kdy se Šalda cítí potupen a vše svědčí o tom, že náklonnost ke Svobodové byla velmi hluboká. Stále toužil se se Svobodovou stýkat, hovořit s ní a také ji k tomu nabádal. *„A to Tě chci prosit: neubíjejme se o malicherné. Sepněme ruce, dejme srdcím svým vystoupit na cimbuří své hlavy, rozsvítit se tam a ohřát sluncem, moudrostí, klidem, rozumem, nechodme oklikami, kde můžeme jít přímo. Hleď, vidět Tě chci a musím zase, pohovořit s Tebou, vdechnout Tvou vůni, pohladit chci Tebe i sám se dát pohladit Tebou*“¹⁵⁰

Svobodová píše ve svých dopisech, jaká vždy byla její láska a zároveň zmiňuje nutný rozchod, aby on mohl být šťastný. Píše o vrácení dopisů a vzápětí o ně prosí. Píše o rozchodu, ale vzápětí vypráví o rozhovoru s manželem, ve kterém přiznává manželovi, jak jsou pro ni významná setkání se Šaldou. Jak ho potřebuje ke svému psaní a co si o tom myslí její muž. *„Ty jsi šílená po něm, Tobě celý svět je rozdělen na něho a na prázdno. - On opravdu může být zneprátelen s celým světem, má-li tak šílenou ctitelku.*“ Svěřuje se, jak těžké je pro ni soužití s F. X. Svobodou, o hádkách a mlčení. *„A on řekne: Já vím, že na to čekáš, že čekáš na rozvod!*“¹⁵¹

Šalda trpěl při psaní dopisů, protože těžce nesl změny, která se v jejich vztahu objevovaly. Rozmýšlel nad celou dobou, po kterou se se Svobodovou znal: *„...zevšedněl jsem Vám, zmalicherněl, znudněl. Mnohokrát jste mne udeřila a já snesl potupu. A proto jsem i zesprostnul před Vámi, že jste si navykla se mnou nakonec mluvit jako s nepřičetným dítětem a poddaným sluhou*“¹⁵². Trápil se, že za tu dobu, co se spolu znali a korespondovali si, se změnil obsah dopisů. Zdálo se mu, že v Růženiných očích klesl a že s ním Svobodová manipuluje. Když však se vymanil z jejího vlivu, opět ho k sobě začala poutat a když se chytil naděje, znovu se mu vzdálila, toho si byl však Šalda vědom a muselo jej to už ubíjet: *„Když jsem byl vzdálen, Vy jste mne přitáhla, ale jak jsem se přiblížil, hned jste mne odpudila. A to byl jeden a týž stále proces. Jenže zpočátku po jednom ano následovalo jedno ne, pak ale na to jedno ano připadlo několik, stále více a více ne. Taková únavná, strašná, dusná hra. Vy jste*

¹⁴⁹ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 132.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 135.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 140.

¹⁵² Tamtéž, s. 144, 145, 146.

volala napravo, já běžel, ale Vy zatím uhnula jste již nalevo, a tak to šlo stále. Marná, lichá, vysilující hra“.¹⁵³ Trápil se tím, že pro ni bylo vše důležitější než on. Chtěl, aby si navzájem vrátili dopisy s podezřením, že by mohla ve své práci některý použít: „Očekávám od Vaší cti, že se tak stane co nejdříve. Pamatuju se na trapnou jednu scénu, jak jste do své práce jedné opsala skutečný list, jež Vám kdosi psal. Tehdy mnou šlehla strašná představa, že se to snad stane také jednou s některým mým listem. Dnes věřím, že je všechno možné, i to, co včera jsem pokládal za nemožné ještě. Potřebuju svoje listy k duševnímu klidu“.¹⁵⁴ Po tolika urážkách se již Šalda nechtěl znovu se Svobodovou setkat: „My se vůbec již nesetkáme. Nač? Po tomto listě nemám Vám již naprosto co říci. Nepřejdu Vám již přes cestu. Neznám Vás ode dneška. Vy jste mne zapřela před jinými a pro jiné, já zapírám Vás před sebou“.¹⁵⁵

3. 2. 3 Dopisy z let 1897 – 1903

Šalda brzy urážky od Svobodové vytěsnil z paměti a již opět psal ve svých dopisech: „Tys slunce, moje slunce, jediné slavné slunce. ... Já věřím, že půjdeme spolu ruku v ruce, že oči naše poletí v páru jako ptáci a v jeden směr, že pojedeme na jedné lodi k novému světu.“ K takovému šťastnému vyznání stačilo Svobodové jen aby napsala: „Cit je a hoří v opálové lampě, kam nelze nadýchat, aby uhasla.“¹⁵⁶

Tak to šlo stále dál a dál. Chvilí láskyplné dopisy, chvíli výčitky, které povětšinou převažovaly. Šalda velmi žárlil na Svobodovou, na vše, co udělala a řekla. Ta zase chtěla, aby více chodil do společnosti, ale zároveň mu vyčítala, s kým se stýká. Šalda stále více žárlil na manžela F. X. Svobodu, na život s ním: „Vy s ním cítíte, Vy jste s ním stále srostlá. Vy i umělecky spolu žijete...“¹⁵⁷ Šaldovi velmi chyběl kontakt se Svobodovou, což ji také patřičně vyčítal. Chtěl jí být stále nablízku, což samozřejmě možné bylo, ale pouze ve společnosti. Chyběli mu jejich společné rozhovory. Vyčítal Růženě, že před ním utíká: „Proč jsi se mně v sobotu vyhýbala? A proč myslíš na cesty po cizině beze mne? A proč mně nevěříš a jiným ano?... Utíkáš přede mnou jako před neštěstím.“¹⁵⁸

A znovu vyznání lásky, zklamání, výčitky, smutek a žárlivost: „Já se mučil včera pro to, co pozoruju dávno: on a Ty se sblížíte, nebo jste již sblíženi. Já jsem překonaná

¹⁵³ ŠALDA, F. X. *Tiživá samota*. Praha, 1969, s. 144.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 145.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 145 – 146.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 149.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 151.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 154.

minulost, já jsem stín, překážka a má povinnost bude odejít. Mně se chce křičet bolestí, když vidím, jak Tě vede, jak Tě hladí a já nesmím ani zatít rty. A žárlím, strašně žárlím na něho, na to, že s ním hovoříš, chodíš na procházky, čteš mu práce.“¹⁵⁹

Postoj Růženy Svobodové k Šaldovi byl však jiný než dříve. Tyto dopisy už nedýchaly tak láskou. Spíše se omezovaly pouze na literární činnost, knihy, postavy z knih, ve kterých bylo vidět či mohlo být vidět jednání některých lidí. Psala o tom, co prožila, koho navštívila. Vyčítala Šaldovi, že netrpí s ní, když se o ní šíří nějaké pomluvy. Chtěla, aby vše prožíval stejně. Nechtěla, aby jí něco vymlouval, ale aby s ní souhlasil: „*Slyšte, bolelo mne vždy, že jste necítil dost jemně tuto mou bolest*“¹⁶⁰.

Zdá se, že mu také vyčítala jeho přátelství se Zdenkou Braunerovou, ke které měl Šalda blízko. Vynucovala si tak ujišťování o stálé náklonnosti. „*Jestlipak víte Vy ten zázrak, který Vám chci říci: že Vás stejně strašně miluju dnes, dnes jako před pěti lety? ... Jestlipak víte, že se chvěju před Vámi víc než první den, že mne vzrušujete jako vítr vodu, do nejspodnějších vrstev?.....Víte Vy, že já ve Vás utonul jako loď na moři, doslova?.....Rozumíte teď tomu slovu, jež jsem psal Braunerové? Vy jste ne docela rozuměla.. Veliké nelze opakovat, psal jsem jí, ale jako odpověď na lacinou, troničkovou útěchu, kterou mi psala, na útěchu mládí. Ano, veliké nelze opakovat - s jinou. Ale s Vámi není nic krása než opakování, poněvadž je znovu – rození každou vteřinou, poněvadž zde to znamená: posvěcovat a vykupovat časnost věčností. Rozumíte teď?*“¹⁶¹

Růžena Šaldu také dosti využívala, protože měl leckde velký vliv. Občas také zapomínala, co mu slíbila: „*Vy jste zapomněla, že jsem měl dne přijít! Vy máte patrně mnohem větší věci na mysli než jsem já*“.¹⁶²

V žádném dopise od Růženy Svobodové se neobjevila milá slova, slova lásky, žádná vyznání. Stejně tak pozdravy na konci dopisů nejsou nijak vřelé – *Pozdravuju Vás, Sbohem, Pozdrav, Vaše S., Sbohem R.* Odcizení Šaldy a Svobodové bylo znatelné, především však tedy z její strany, Šalda ji stále chtěl.

Když se Šaldovi v roce 1899 zhoršil zdravotní stav, Růžena jej držela při životě. Po každém setkání byl jak znovuzrozený, okamžitě dostal chuť do života, do práce. „*Má kytičko vonná, mně je tak šťastně, že jsi přece přišla.*“¹⁶³ Po krátké radosti však opět přišla nějaká

¹⁵⁹ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 159, 167.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 169.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 165, 166.

¹⁶² Tamtéž, s. 172.

¹⁶³ Tamtéž, s. 177.

rána a Šalda se dostal zase do své trdomyslnosti: „*Vy jste mi slíbila psát, ale nenapsala jste – já vlastně věděl, že nebudete a že jste to řekla jen z okamžitého nedopatření jakési něhy, která měla být náhradou za jakousi jinou tvrdost. ...Já vypožoroval v poslední době, že takovýmto záporným procesem vznikne a dostane se mi semtam trochu laskavosti – jako záplaty, když rána předtím šla trochu hloub, než jste čekala a měla rozměřeno.*“¹⁶⁴

Když onemocněla Svobodová, byl Šalda velmi znepokojený a starostlivý. Stále posílal posluhovačku se vzkazy a prosbou o odpovědi. Vyčítal jí, že se neřídí rady lékaře. „*Těším se strašně, až budete zdráva, ale, prosím, nevyházejte předčasně.*“¹⁶⁵

„*Miluju Vás s takovým jasem pravdy jako dosud nikdy.*“¹⁶⁶, píše Růžena v jednom ze svých dopisů. Milovala však hlavně jeho práci, protože s ním mohla podrobně rozebírat jak jeho, tak svoje práce. Spolu hovořili o charakterech postav, o tom jak dokážou slovy vystihnout lidi, děj, situace. Toto Růžena Svobodová milovala, bez toho nemohla být. To ji vždy chybělo, když se dlouho se Šaldou neviděla.

Když Šalda jel na čas do Uhřetěvsi, nezapomněl Svobodové napsat, jak na něj působilo zastavení v Praze: „*...a jak jsem vstoupil na dlažbu, po níž i Vy chodíte, zachvěl jsem se od hlavy k patě hrůzou a touhou. Zdenka mne provázela a já přešel jen z dráhy a na dráhu – ale i jinak, byl bych k Vám nepřišel, poněvadž se k smrti bojím a stydím působit Vám rozpaky a ten cit je takový, že bych se dal zavraždit a nevykřikl, jen abych Vám nebyl k hanbě. Ale Vy víte, že Vás čas od času vidět a s Vámi mluvit musím, nemám-li se umučit steskem a touhou. ... Zde jsem den, ale napadlo na mne již na prst prachu, nudy a zloby z těch hnusných věcí a ještě hnusnějších lidí; zde a jen zde se stávám zlým, kousavým pavoukem a komárem...*“¹⁶⁷

Šaldovi však nestačily jen dopisy a neopomněl Svobodové připomenout, že s ní chce mluvit, ne si jen psát. „*Strašně toužím po Vás. Myslil jsem stále, že přijdete na slovíčko, nebo že napíšete, že cítíte můj hlad. Ale Vy již nepotkáváte se s mojí touhou v jedné ulici. Vycházíte naslouchat v jiné směry... co? Koho?*“¹⁶⁸

V Šaldových dopisech se také stále více začaly objevovat stezky, stížnosti na svůj život, na své cítění a prožívání, na lidi kolem něj. Píše, jak je unavený, sám sobě odporný, mrzutý, smutný z rozlučování. Píše, že žije celé dny v předsíních lékařů. Takové dopisy však

¹⁶⁴ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 182

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 184.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 186.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 199.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 204.

Růžena již nechtěla dostávat. Už ji roztrpčovalo čtení „*unavených listů*“ a „*kňourání*“ v dopisech. Také se nebála dát svůj názor Šaldovi najevo: „*Nebudeme přece mluvit stále o jídle, služkách, klepech a podobném soužení... Což jsem ochranná stanice, mastičkář, udýchanec, sprostý felčář, kterého všichni volají, když je jim zle...*“¹⁶⁹ Tento list Šaldu velmi urazil, připomněl Svobodové, že i ona psávala smutné dopisy plné stížností a že on měl i takové dopisy rád, protože je psala ONA. „*Lépe, píše-li nudu a trud a stesk, než kdyby nepsala vůbec.*“¹⁷⁰ Šalda se i po těchto dopisech snažil znovu se Svobodovou sblížit, pokořit, ale ta mu napsala „*komedie naše je skončena*“¹⁷¹.

V posledním dopise, který ještě Šalda v tomto období napsal Růženě, se vyznal ze svého snu: „*Já věřil, že přijde den a že je docela blízký, kdy budu žít s Vámi bez odloučení, den co den. Jak to mělo přijít, nevím, ale já žil vírou, že co den, to dělník připravující dráhu tomuto snu. A věřil jsem, že i Vy jej sníte a jinými dělníky z druhé strany připravujete a uspišujete setkání. Teprve včera jsem pochopil, že Vám není odpornější myšlenky nad tu.*“¹⁷²

Z této věty lze poznat, jak Šalda Svobodovou miloval, jak toužil s ní být stále, jí se svěřovat, s ní chtěl řešit své soukromé i pracovní problémy, s ní se chtěl radovat z každé maličkosti. Ale najednou tu byla Svobodovou vyřčená realita: „*Přestali jsme si rozumět. Balzamovali jsme stále a konečně to nejde. Je už po všem.*“¹⁷³

Ve svém smutku Šalda napsal Růženě, že ji už nechce vidět, nechce slyšet její smích „*Váš smích bych nenáviděl*“ Byl zaražený nad tím, že ji jeho „*smutek roztrpčoval a pohoršoval*“. „*A co psát ještě? ... mně se chce jen plakat, plakat, strašně plakat.*“¹⁷⁴

3. 2. 4 Dopisy z let 1903 – 1915

V červnu 1903 si Šalda se Svobodovou řekli a napsali nepěkné věci, ale již za krátkou dobu toho oba litovali. Věděli, že bez svého přátelství a svých dopisů nemohou být. Pro Šaldu byla Růžena vším a také Růžena ke svému životu Šaldu potřebovala. On jí naslouchal, obdivoval, utěšoval, s ním se radila. Spolu hovořili otevřeně, bez přetvářky a většinou na stejnou notu. Dopis, který R. Svobodová po této nehezké době napsala, byl plný omluv,

¹⁶⁹ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 229.

¹⁷⁰ Tamtéž., s. 230.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 232.

¹⁷² Tamtéž, s. 235.

¹⁷³ Tamtéž, s. 234.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 236.

proseb o zapomenutí zlého, proseb o velkodušnost: „*Všichni jsme plni provinění, všichni máme duše smutné, snad se ani nikdy nedoprosíme odpuštění. „kdo z nás je bez viny...“ stojí v Písmě.*“¹⁷⁵ Šalda byl šťastný, že se opět vrací jeho milovaná přítelkyně, žena jeho života. „*Děkuju Vám mnoho a mnoho za lísteček. Přiletěl mi jako stříbrná nitka spuštěná dobrou vílou do otrávené studně.*“¹⁷⁶

A opět se rozhořelo jejich přátelství a jejich bohatá korespondence. Opět řešili události v literárním světě, hovořili o knihách a spisovatelích. Šaldovi se ale přece jen zpočátku vracely zasazené rány a v jeho listech se občas nějaké zmínky objevovaly. „*A pak mne napadlo, že je na Radhošti Vrchlická a jiní a že byste se za mne styděla. Buďte klidna: nemyslím si o Vás, že jste smutná kvůli mně, byť i jen půl vteřiny. Poznal jsem toho absolutní nemožnost ten poslední večer návštěvy, kdy jsem mluvil tak zřetelně a Vy jste dovedla neslyšet a nerozumět a kdy jste přes moji hlavu dovedla hledět tak nezúčastněně do nebe, do tmícího nebe. V té chvíli sehnalo se mi v hrudi mnoho studu, bolesti a ohně.*“¹⁷⁷

Postupně se však těchto myšlenek zbavoval a více a více projevoval svoji lásku: „*A všecko jest krásné, strašně krásné. Celý svět mně zase zkrásněl, co jsem Vás viděl. Vy vládnete jistě nejskrytějšími silami mé duše: jsou v ní prameny, jež dovedete jen Vy rozhovořit. Jsem strašně rád, že jsem včera Vás viděl: dávno, dávno neměl jsem ze dne tolik jako včera. Všecko bylo krásné i zaprášená silnice a Frenštát zůstane mi v mysli jako město slibů, slibů palmových stínů v úžehu. Tolik krásy jsem si včera zchytal, že z ní budu žít týdny.*“¹⁷⁸ S láskou vzpomínal na to, jak se spolu procházeli, o čem si povídali. Nic ho v tu chvíli nedokázalo zarmoutit, byl rok 1904.

Po odjezdu Šaldy do Schärdingu, psal ve svých dopisech Svobodové, která trávila pobyt u moře. Velmi se mu po ní stýskalo, chtěl by být s ní, odjet za ní, ale obával se, že ona by si to nepřála. Když zjistil, že se vrací od moře domů všemožně ji lákal ještě k pobytu s ním: „*Myslím, že čtyřnedělní léčba u moře jest přece krátká a že byste ji měla doplnit pobytom zde.*“ Jejich zdravotní stav nebyl úplně v pořádku, často se tedy zabývali zdravím a strachovali se o toho druhého. Šalda nabádal Svobodovou, ať se ničím neunavuje a zůstává v klidu: „*Člověk churavější musí spořiti svoji nervovou energii a ne jí plýtvati. A divadla a výstavy jsou strašná námaha, fyzická i duševní.*“¹⁷⁹

¹⁷⁵ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 241.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 242.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 243,244.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 247.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 254.

Šalda byl zklamaný, že Svobodová za ním nepřijela, přestože ji tak prosil. Už neměl na tom místě žádné stání: *Jest škoda, že sem nepřijedete – a přece jsem Vás tolik prosil! Nebyl bych Vás nijak obtěžoval a myslím, že byste se zde byla zotavila. Myslil jsem přitom jen na Vaše zdraví. Já zde nepobudu již dlouho – jakýsi hluchý žal mne tu svírá, nejistota, bázeň, že cosi promeškávám...*¹⁸⁰

Hluboce emotivní dopis napsal Šalda po svém návratu. Píše, jak je pro něj těžké být celé týdny odloučený. *„Ne, ne, Vy nevíte, jak jste mně drahá. Tisíckrát denně křičím: bože, dej mi, ať mohu být s ní, ať mohu být u ní, ať ji mohu bránit – od lidí, od nemoci, od smutku, od všeho. Ale ta hrůza: nemoci být u Vás, nemoci Vás bránit – nemít k Vám přístup – ne ...“*¹⁸¹ Také z dalšího dopisu zaznívá zklamání. *„Já se strašně těšil, že letos se budeme vodit za ruce a prohlížet kytičky, pozdravovat se se stromečky, klanět se sluníčku, brodit se v měsíčním světle nastlaném na lukách. Já chtěl letos s Vámi, strašně jsem chtěl a Vy jste mně to na jaře slíbila, ale pak odvolala.“*¹⁸² Vyčítá také Svobodové, že ho odbývá jen lístečky a nenapiše dopis, ze kterého by se dověděl něco o ní, o všech jejích činnostech.

Vztah Svobodové se Šaldou byl spíše přátelský, neobjevují se žádné intimní a důvěrné věty. Dopisy o práci, o zakládání nových listů. Pokud se objevují láskyplné výjevy tak především ze strany Šaldy. Kdykoli byl Šalda od Svobodové vzdálený, měl špatnou náladu, nechtěl kolem sebe lidi, byl nespokojený i po stránce pracovní. *„Jsem stejně naladěn jako Vy, hnusí se mi život, hnusí se mi lidé a jsem zoufalý, že jich nemohu bít na potkání do tváří.“* Jeho rozmrzelost vyplývala také z toho, že Růžena byla nemocná a bylo jí hůř. Píše jí: *„nejlepší, co jsem napsal, jest inspirováno Vámi.“*¹⁸³

Komunikace mezi dvojicí se často zaměřovala na pracovní záležitosti. Růžena Svobodová povzbuzovala Šaldu k dokončení práce, o které ji psal. *„Napište nyní něco takového, co by Vám dalo tuto jistotu, co by Vám dalo démonický dar štěstí. Je strašné vidět člověka stále nespokojeného, stále žiznivého, stále na dosah ruky vzdáleného od poháru!“*¹⁸⁴

Doporučovala mu Skácelíka ke spolupráci, chválila jeho práci. *„Napadlo mi totiž, nemohl-li byste získat místo Šimka Skácelíka. Skácelík má tisíckrát víc vkusu ... Nevím, co Vám udělal podlého, nepověděl jste mi to, ale nějakou obětí byste mohl přinést Novině tím, že byste to zapomněl.“*¹⁸⁵

¹⁸⁰ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 254.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 256.

¹⁸² Tamtéž, s. 258.

¹⁸³ Tamtéž, s. 271.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 273.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 272.

Šalda však toto doporučení odmítl a nehodnotil jeho práci dobře. Znevažoval jeho práci i jeho osobu. „*Hůř jest se Skácelíkem. Skácelík jest milý, dobrý hoch, ale věřte tomu, nerad to píšu a bolí mne to, literárně se v poslední době moc zanedbal. Nepracuje na sobě; zvykl si na rychlou, nezodpovědnou, pohodlnou, těkavou práci referentskou pro listy, kde ho nikdo nekontroluje; ztratil všecku myšlenkovou kázeň a číst jeho článěček znamená mně trpět, trpět všemi svými lepšími orgány a smysly. Nepíšu to ze zloby nebo ze zaujatosti – mám ho rád a bolí mne to.*“¹⁸⁶ Šalda byl velmi pracovně vytížen, což se také v jeho dopisech značně odrazilo. Bouřlivě a s nelibostí reagoval na každou negativní zmínku o své práci či kritice.

Často se v dopisech hašteřili – ona se zlobila, že jí něco vyčítal, on že se mu vysmívá, že se s každým rozejde. Velmi Šaldovi vadilo, že ho Svobodová začala oslovovat v dopisech „pane Šaldo“.

K tomuto období (1908- 1912) je jen málo dopisů, a tak se dá pouze těžko určit, jak se vztah vyvíjel. Zajímavá je však poznámka, kterou Šalda v jednom dopise napsal: „*Ublíží-li Vám někdo, jsem s ním vnitřně hotov a nikdy se k němu nevrátím. Na to Vám mohu vložit ruku do ohně. To byst měla ne vědět, ale to byste měla dýchat, spát, zívát – to by Vám měl drnčet trám, křičet kanárek, šelestit strom- - Jak Vy jste malé víry, bez víry ve mne!*“¹⁸⁷

Mnohem osobnější jsou dopisy z let 1913 – 1915. Opět se začaly v dopisech objevovat sladká slovíčka od obou: *Mon cher ange Francesco...*, *Svému požehnání, kráse a smyslu svého života, svojí Růžence...*, *...Libám Tvá očička, ...jste jediná pravda a důležitost mé bytosti...*

Obsah dopisů se také dosti změnil. Zatímco ještě nedávno vyčítal Šalda Svobodové nevšimavost a otažitost, teď se vše vyměnilo. Růžena ve svých dopisech píše, jak se o Šaldu stará, jak mu věnuje všechnu pozornost jako malému dítěti. V těchto dopisech převažují láskyplné dopisy od Růženy. „*Přines si dnes pro mne všechna svá laskavá slovíčka a všechno, co máš laskavého v srdci. Potřebuji léku! Bud' se mnou ještě chvílku trpělivý! Jenom chvílenku! Je mi třeba shovívavosti a odpuštění. Je mi třeba slitování a teplého dechu. Je mi třeba, abys mi odpustil, abys zapomenul! Je mi třeba, abys stál vysoko nade mnou, jako jsi vždycky stával. Chci Tě vidět ještě strašně vysoko, než umru.*“¹⁸⁸

Nebyl to však absolutně harmonický vztah, objevovaly se opět i výčitky: „*Jak jsi byl nelaskavý ke mně ve své duši včera! Kolik jsi mi řekl bolestných slov!...A mluvil jsi se mnou jako k někomu, koho jsme viděli již statisíckrát letným pohledem a kdo nás již smrtelně*

¹⁸⁶ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 273.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 280.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 283.

omrzel. (ts,288) *Ty nemůžeš za to, že mne nemáš rád, že si mne nevážíš, ale můžeš mi říci pravdu a potvrdit má slova.... Pověz mi, proč mne nemáš rád a proč jsi si mne znevážil?* ¹⁸⁹

A stále naléhala, aby jí vysvětlil, co se stalo. Zdálo se jí, že mluví podivně, že jí asi nemůže odpustit minulé události.

Postupně se vztah stále vyjasňoval a jejich dopisy byly stále více naplněny láskou a obavami o druhého. *„Chtěla bych být zdravá, mladá, svěží, bohatá, krásná, jenom abych Ti mohla tím vším sloužit....Můj anděli, můj anděli! Anděli přelaskavý, pozdravuji duši Tvoji sladkou a velkou! ...Tvoje Růže.* ¹⁹⁰ *„Růženko, broučku malinký, roztomilý, buď moudrá a netruchli. Vždyť jsem zcela Tvůj, ale tak zcela jako rukavička nebo punčoška!* ¹⁹¹

Zajímali se jeden o druhého. Chtěli o sobě vědět všechno. Jejich dopisy se vyznačovaly v této době popisem lázní, nabízenou stravou, finančními požadavky, možnostmi bydlení, popisem okolí, přemítání o tom, jestli je lepší pobyt v Bledu nebo v Gradu. Kde je stálejší počasí, kde je lepší péče, jací jsou lékaři. Jestli má přijet Svobodová do Bledu nebo Šalda do Gradu. Růžena se zajímala o to, co nosí Šalda oblečené, píše o lidech, které tam potkává. *„Napiš, nosíš-li bílé šatičky, jak Ti sluší, komu se líbíš, s kým se bavíš.....Češi mne tu jenom bolí a jejich niveau je příšerné. Mluvila jsem o Tobě s lékařem. Pravidl, že neurastenikové špatně snáší toto podnebí. ... Bud' zdrav, drahé srdéčko... Rose.* ¹⁹²

Zajímavé je, že nyní chce Růžena Svobodová ochotně přejíždět za Šaldou, přestože dříve za ním nejela, i když ji prosil. *„Pobudu tu asi nějakou chvíli a pak přijedu do Bledu, počká-li na mne můj drahý pasteveček. Mio angelo, mio angelo!* ¹⁹³

V době, kdy se opět mezi Šaldou a jeho láskou vše vyjasňovalo, byl pravděpodobně horší vztah mezi Růženou a F. X. Svobodou. Jak jinak si lze vyložit, obsah Šaldova dopisu: *„Předevčírem dopoledne byl u mne Svoboda poptat se, psala-li jste již a co, a jak Vám adresovati psaní. Odpověděl jsem, že jen lístek, a udal jsem několik vnějškových údajů o lázních, které jste mně napsala. Ale proto to nepíšu – nýbrž pro tohle: jindy jej nenávidím, tentokrát byl mně skoro milý a jakási družnost ozvala se ve mně: koneckonců, řekl jsem si, někdo, kdo jí jest nejbližší.* ¹⁹⁴

V posledních uvedených dopisech se Svobodová často zamýšlí nad svým životem, nad jeho marností, nad tím, zda byla užitečná někomu, zda něco pro Šaldu znamenala.

¹⁸⁹ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 289.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 292.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 302.

¹⁹² Tamtéž, s. 296.

¹⁹³ Tamtéž, s. 294.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 308.

Vyjadřuje žal a smutek nad nežitým životem. „*Ach mé drahé dítě – vždyť já Ti úplně rozumím – já trpím stejně, jest to opsáno z mého nitra. I já tak tápu, žaluji nebi a modlím se s ním. Co Ti mohu říci? Co jiného, než že jsi nutna mně, jsi moje všechno a musíš být teprve ještě moje Všecko. Minulé časy nemají smyslu – my nejsme mrtvoly a život jest stále nový a mladý. Necítím se starým a Ty teprve ne. A bylo-li co v minulosti zmeškáno, bylo zmeškáno jen proto, aby bylo dokončeno dnes. Život musí být stále opravován – jen to znamená žít; do posledního dechu opravován. Tak tomu věřím a tak chci jednat.*“¹⁹⁵

¹⁹⁵ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 315

Závěr

Diplomová práce *Vztah R. Svobodové a F. X. Šaldy* je rozčleněna do třech kapitol. V první kapitole jsme se zaměřili na život R. Svobodové a F. X. Šaldy, a to především na nejdůležitější mezníky jejich života. Druhá kapitola je věnována přátelství a vztahům z psychologického hlediska. Kromě toho také přátelským vztahům R. Svobodové a F. X. Šaldy. Poslední část práce se zabývá vztahem Svobodové a Šaldy v odrazu jejich korespondence.

Závěrem lze říci, že ten, kdo se začte do korespondence mezi Růženou Svobodovou a F. X. Šaldou, musí přiznat, že název *Tíživá samota* velmi dobře charakterizuje komplikovaný vztah mezi těmito dvěma lidmi. Je to zpověď dvou osamocených duší. F. X. Šalda byl od prvního setkání k Růženě Svobodové přitahován. To, co bylo nejdříve přátelství, u něj postupně přerostlo v lásku. Jeho láska byla upřímná, otevřená, bezelstná. Stále věřil, že se „něco“ stane a on se nebude muset se Svobodovou scházet „jako náhodou“ nebo ve společnosti. Věřil, že časem budou spolu. „*Já věřil, že přijde den a že je docela blízký, kdy budu žít s Vámi bez odloučení, den co den. Jak to mělo přijít, nevím, ale já žil vírou, že co den, to dělník připravující dráhu tomuto snu. A věřil jsem, že i Vy jej sníte a jinými dělníky z druhé strany připravujete a uspišujete setkání.*“¹⁹⁶

Proto ho také velice zraňovaly rozmary a zvraty, kterých se u Růženy Svobodové dočkal. To, že v jednu chvíli mu vyjevovala lásku a ve druhé chvíli se chovala chladně, ho ničilo, ubíjelo, a to mělo vliv také na jeho psychiku. Měl pocit, že si s ní Růžena jen zahrává. Nedokázal pochopit, že se svým mužem může ještě sdílet nějaké společné zájmy. Žárlil na každou chvíli, kterou věnovala někomu jinému a nehledala možnost, jak ji prožít s ním. Jeho náklonnost a obdiv se projevil v jeho nekritickém přístupu k dílu Růženy Svobodové. Nesnesl, aby někdo její dílo odsoudil. Pěl chválu na její díla, ale ten, kdo se alespoň s částí jejich prací seznámil, musí konstatovat, že si tento obdiv nezaslouží, ale určitě jsou obrazem její nespokojené duše.

Jak již bylo uvedeno, láska a obdiv F. X. Šaldy působí velmi upřímně. Naopak vztah R. Svobodové k F. X. Šaldovi již tak upřímně nepůsobí. Celý vztah vyplynul z nespokojenosti a ze zklamání z jejího manželství s F. X. Svobodou. Zdá se, jakoby si vysnila život s mužem, který ji bude obdivovat, milovat, bude romantický, něžný, nikdy ji

¹⁹⁶ ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. Praha, 1969, s. 147.

nezklame a s láskou o ni bude pečovat a zabezpečovat ji. „*To je muž, jakého si žena přeje: uchvatitel, mstitel, dobyvatel, ale jenom její, jenom jí oddaný, bez minulosti, bez postranního života, dravý a čistý, věrný a neodpouštějící, roztoužený až za hrob, do posledního dech. Tak jsme si to my všechny romantické holky myslely, než přišel vylínalý, vypelichaný život. Toho si právě nejvíce přeje romantická dívka. Všechny ženy aby zmučil, pobil, protože miluje jen ji.*“¹⁹⁷

Když ale zjistila, že její manžel takový není, hledala úniku jinde a našla ji v citlivém a romanticky založeném Šaldovi, což dokazuje jejich rozsáhlá korespondence. Málakterá žena by nebyla okouzlena tak láskyplnými dopisy. Pokud však někdo stále píše obdivné listy, dožaduje se stálého ubezpečování o opěťovaných citech, tak většinou druhého trochu omrzí. Snad právě proto Růžena Svobodová postupně projevila trochu nezájmu a chladu. Jak ale viděla, že její rytíř se chce odpoutat, opět ho začala k sobě přitahovat. Píše v dopisech o rozchodu se svým mužem, ale zdá se, že i kdyby ji smrt nezastihla tak náhle, svého muže by stejně asi neopustila. Všechny svoje smutky, touhy, zklamání a naděje vložila do svých prací. Ten smutek a nespokojenost ale způsobily, že román *Milenky* i *Černí myslivci* působí dosti depresivně, protože je v nich velmi mnoho tragických událostí.

Z jejích dopisů vyplývá, že netoužila po někom z nějaké tělesné potřeby. Přála si především sdílet s někým stejné myšlenky, společně si o tom pohovořit, být „jedno“.

¹⁹⁷ ŠALDA, F. X. *Těživá samota*. Praha, 1969, s. 317

Seznam použité literatury

BEDRNOVÁ, Eva. *Cesty k lidem*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1990. 236 s. ISBN 80-7012-025-8.

BITTNEROVÁ, Martina. *Spisovatelky a Erós: utajené životy velkých českých žen*. Praha: Daranus, 2011. 127 s. ISBN 978-80-87423-16-5.

BUZKOVÁ, Pavla. *Přítelkyně: Hana Kvapilová a Růžena Svobodová ve svých dopisech: Literárně životopisná studie*. V Praze: Topičova edice, 1939. 212 s.

DOUDOVÁ, Milena. *Velké ženy české*. 1. vyd. Praha: X-Egem, 1997. 181 s. ISBN 80-7176-634-8.

MAUROIS, André. *O lásce a přátelství*. 3. vyd. Praha: Julius Albert, 1947. 132 s.

MOORE, Thomas. *Kniha o lásce a přátelství: pohled hlubinné psychologie a spirituálních tradic na mezilidské vztahy*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2012. 275 s. ISBN 978-80-262-0205-9.

MOURKOVÁ, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Vyd. 1. Praha, 1975.

MOKREJŠ, Antonín. *Duchovní svět F. X. Šaldy*. Vyd. 1. Praha: Torst, 1997. 207 s. ISBN 80-7215-040-5

NOVÁKOVÁ, Teréza a SVADBOVÁ, Blanka, *Z lidské sonáty: Teréza Nováková: korespondence*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1988. 412 s.

O přátelství. 2. vyd. Praha: Nové město, 1999. ISBN 80-86146-08-1.

SEDLMAYEROVÁ, Oldra. *F.X. Šalda, člověk a přítel*. Brněnský odbor Ženské národní rady, 1937. 76 s.

SKÁCELÍK, František. *Krásná setkání*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1970. 355 s.

SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 208 s. ISBN 978-80-247-3311-1

- SVOBODOVÁ, Růžena. *Černí myslivci: Horské romány*. Vyd. 14. Praha, 1979.
- SVOBODOVÁ, Růžena. *Milenky: Rom. o dvou dílech*. 4.vyd. Praha: Unie, 1917-1918. 343 s.
- SVOBODOVÁ, Růžena. *Milenky: Rom. o dvou dílech*. 4.vyd. Praha: Unie, 1917-1918. 394 s.
- SVOBODA, František Xaver a ŠPIČÁK, Josef, ed. *Světla života*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1968. 414 s.
- SVOBODA, Ludvík. *F. X. Šalda: Studie s ukázkami díla*. Vyd. 1. Praha, 1967.
- SCHWARZOVÁ, Růžena. *Růžena Svobodová ve vzpomínkách svéžačky*. V Praze: Společnost Českého Červeného kříže, 1940. 115 s.
- ŠALDA, F. X. *Tíživá samota*. 1. vyd. Praha, 1969.
- ŠALDA, F. X. *Strom bolesti*. Praha: Ot. Štorch-Marien, 1920, 43 s.
- ŠALDA, F. X. *Která kniha na vás v mládí nejvíce působila?*. Praha, 1958.
- ŠALDA, F. X. *Listy o poesii a kritice: Vzájemné dopisy F.X. Šaldy a F. Chudoby*. Praha: Bohuslav Rupp, 1945. 208 s.
- ŠALDA, F. X. a BRAUNEROVÁ, Zdenka. *Přátelství z konce století: Vzájemná korespondence F.X. Šaldy se Zdenkou Braunerovou*. V Praze: Společnost F.X. Šaldy, 1939. 197 s.
- ŠALDA, F. X. *F. X. Šalda - Antonín Sova: Dopisy*. 1. vyd. Praha, 1967.
- ŠALDA, F. X. *České medailóny: Výbor z krit. studií o české literatuře*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1959. 304 s.
- ŠALDA, F. X. *In memoriam Růženy Svobodové: (z prožitého a vypořizovaného)*. Praha: Otto Štorch-Marien, 1920. 64 s.

ŠALDA, F. X. *Studie z české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1961. 252 s.

ŠÁŠINKOVÁ, Marcela, *Zdenka Braunerová: (ne)obyčejný život malířky na přelomu 19. a 20. století*. [Praha]: Salon Zdenky Braunerové, 2013. 93 s. ISBN 978-80-260-7077-1.

ŠTOLL, Ladislav. *Občan F. X. Šalda*. 1. vyd. Praha, 1977.

UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, 2008. 191 s. ISBN 978-80-254-3002-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Petra Šlimbachová
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Daniel Jakubíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Vztah R. Svobodové a F. X. Šaldy
Název v angličtině:	Relationship between R. Svobodová and F. X. Šalda
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na R. Svobodovou a F. X. Šaldu. Přestože Svobodová žila se svým manželem, něco jí táhlo k F. X. Šaldovi. Prostřednictvím korespondence se pokusíme odhalit jejich vzájemný vztah. Součástí práce je i nástin života obou osobností. Také vztah a přátelství mezi muži a ženami z hlediska psychologického se zaměřením na přátelství obou osobností.
Klíčová slova:	R. Svobodová, F. X. Šalda, přátelství, vztah, muži, ženy, korespondence
Anotace v angličtině:	This diploma thesis is focused to R. Svobodová and F. X. Šalda. Although Svobodová was living with her husband she was somehow attracted to F. X. Šalda. We will try uncover their intimate relationship via their correspondence. Part of this thesis also include outline of biography both of them. Other chapter is focused generally to relationships between men and women based at psychological aspect and followed up by subsequent chapter oriented to relationship of these two personalities (Svobodová, Šalda).
Klíčová slova v angličtině:	R. Svobodová, F. X. Šalda, relationship, relation, woman, man, correspondence
Rozsah práce:	68 s.
Jazyk práce:	Český